

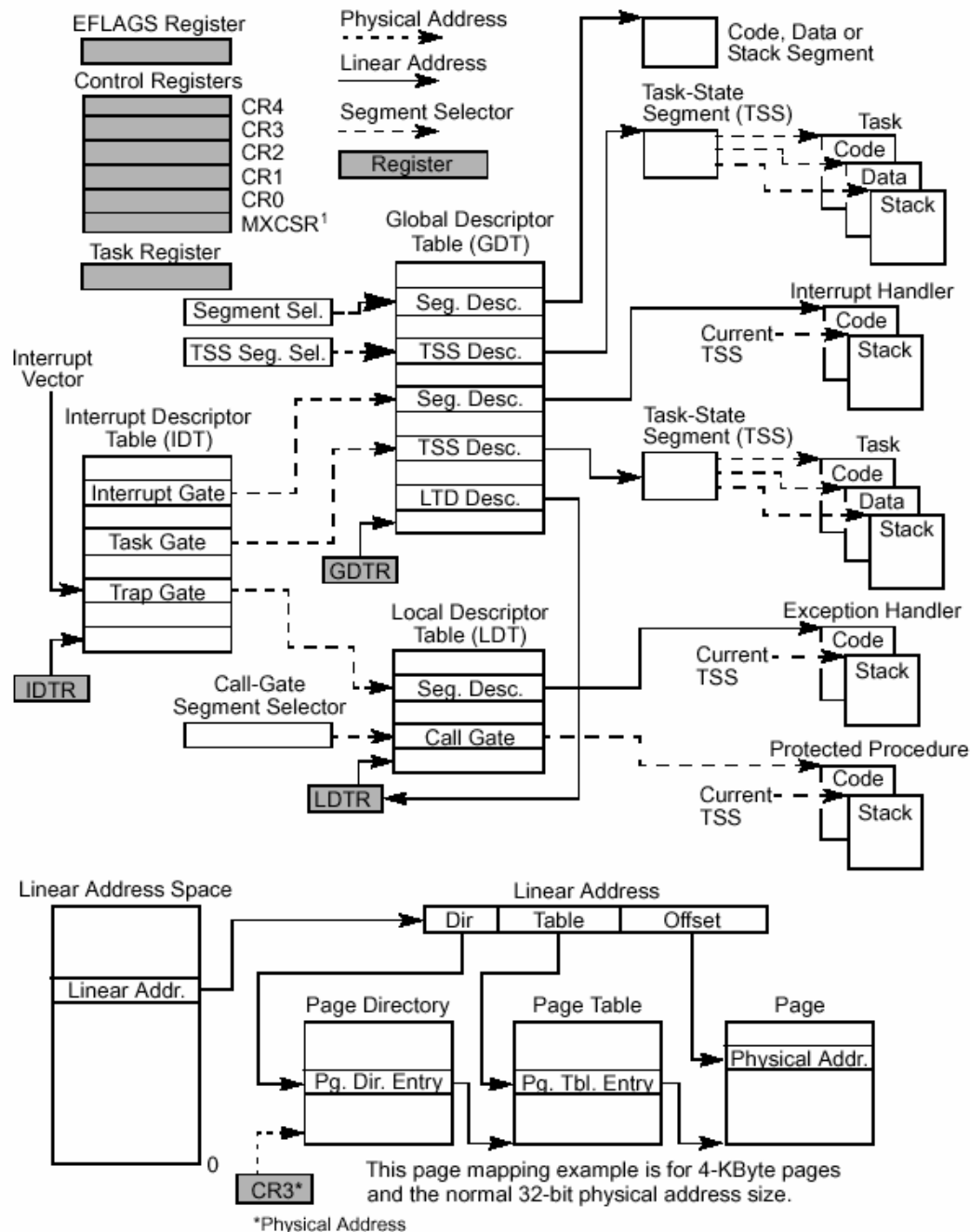
Temat: Tryb chroniony mikroprocesorów x86

email: andrzej.stasiak@gmail.com

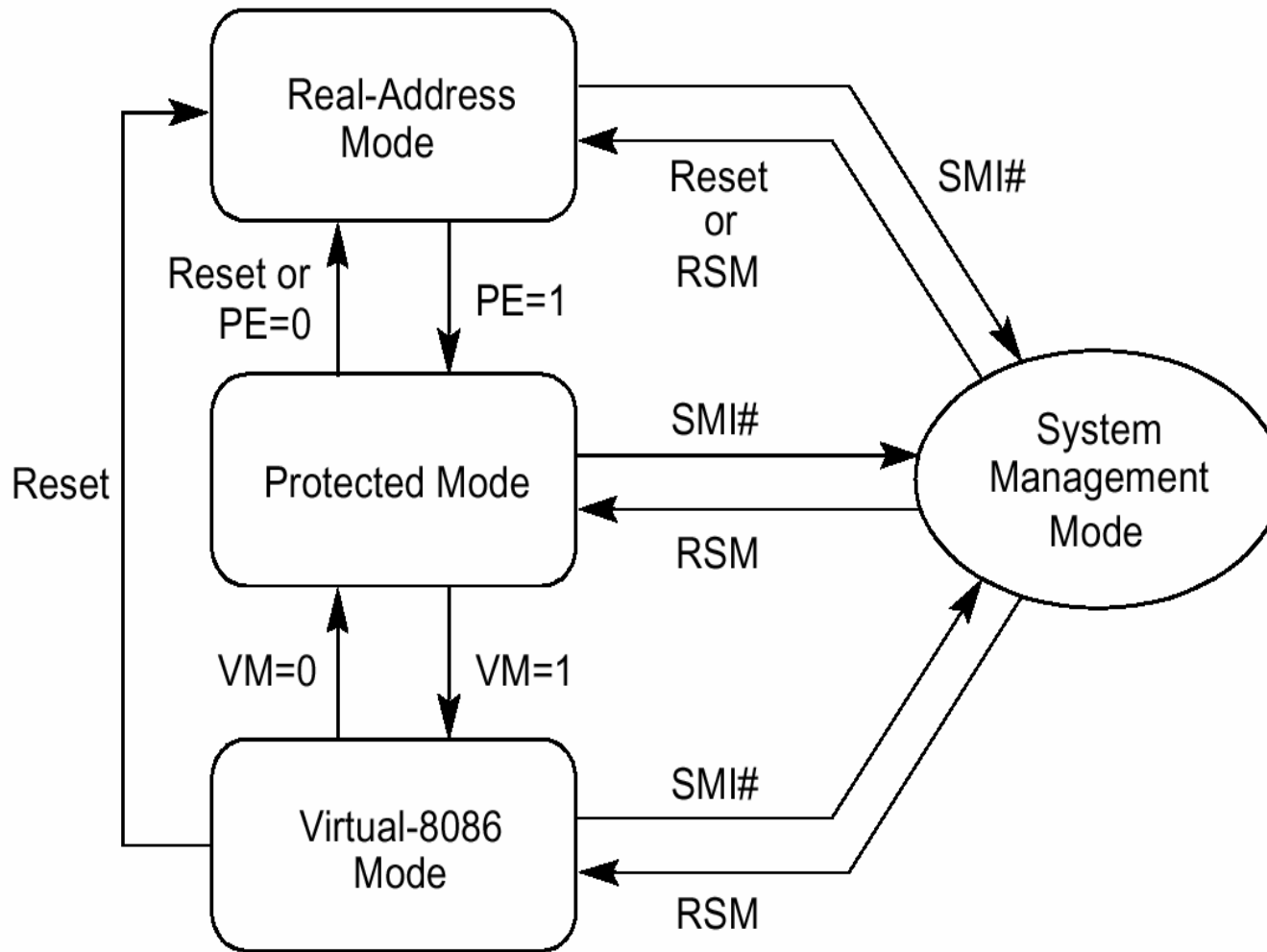
Rejestry mikroprocesora I80386

- Rejestr flag
- Rejestry zarządzania pamięcią
- Rejestry sterujące
- Rejestry uruchomieniowe

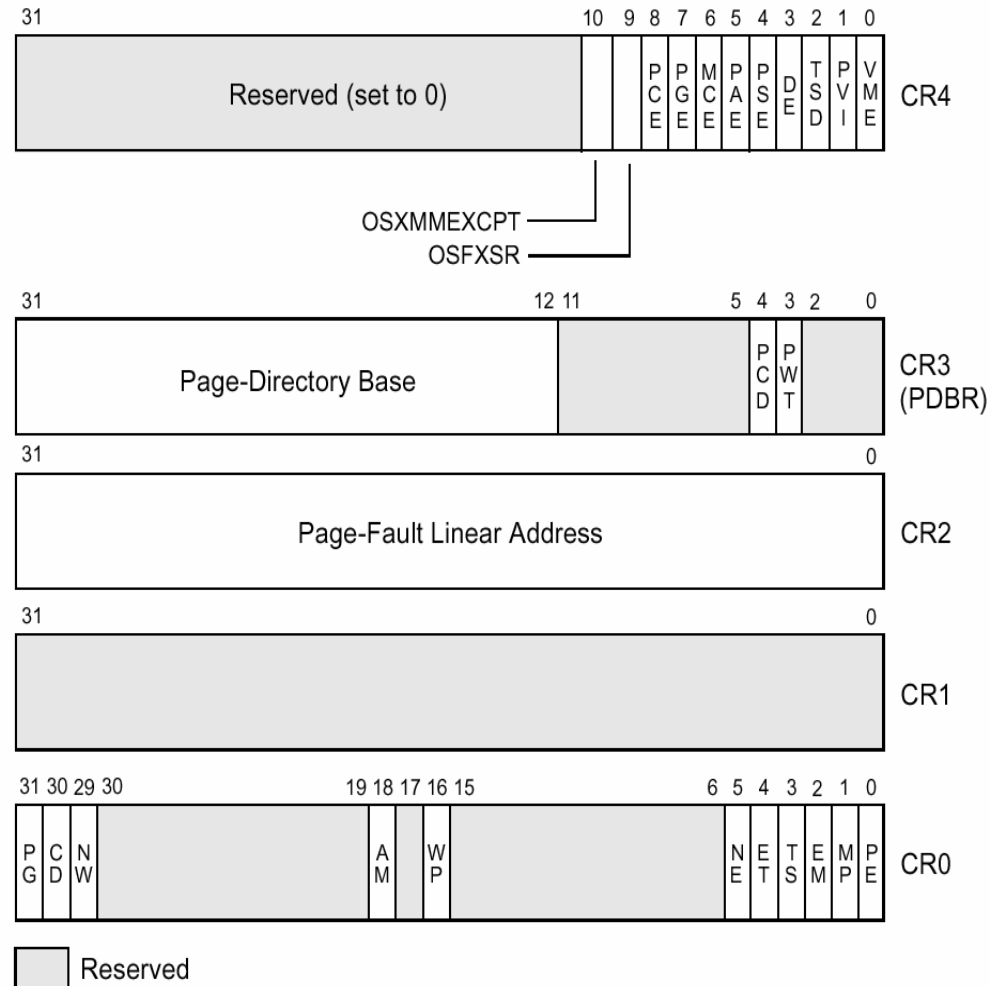

Poziom architektury procesorów pentium

Model przejść stanów procesorów x86

Rejestry sterujące

Rejestry sterujące

- PG Paging (bit 31 of CR0)
- CD Cache Disable (bit 30 of CR0)
- NW Not Write-through (bit 29 of CR0).
- AM Alignment Mask (bit 18 of CR0).
- WP Write Protect (bit 16 of CR0).
- NE Numeric Error (bit 5 of CR0).
- ET Extension Type (bit 4 of CR0).
- TS Task Switched (bit 3 of CR0).
- EM Emulation (bit 2 of CR0).
- MP Monitor Coprocessor (bit 1 of CR0).
- PE Protection Enable (bit 0 of CR0).

Rejestry sterujące

- **PCD** Page-level Cache Disable (bit 4 of CR3).
- **PWT** Page-level Writes Transparent (bit 3 of CR3).

Rejestry sterujące

- **VME** Virtual-8086 Mode Extensions (bit 0 of CR4).
- **PVI** Protected-Mode Virtual Interrupts (bit 1 of CR4).
- **TSD** Time Stamp Disable (bit 2 of CR4).
- **DE** Debugging Extensions (bit 3 of CR4).
- **PSE** Page Size Extensions (bit 4 of CR4).
- **PAE** Physical Address Extension (bit 5 of CR4).
- **MCE** Machine-Check Enable (bit 6 of CR4).
- **PGE** Page Global Enable (bit 7 of CR4).
- **PCE** Performance-Monitoring Counter Enable (bit 8 of CR4).
- **OSFXSR** - Operating System FXSAVE/FXRSTOR Support (bit 9 of CR4).
- **OSXMMEXCPT** - Operating System Unmasked Exception Support (bit 10 of CR4).

Rejestry zarządzania pamięcią

System Table Registers

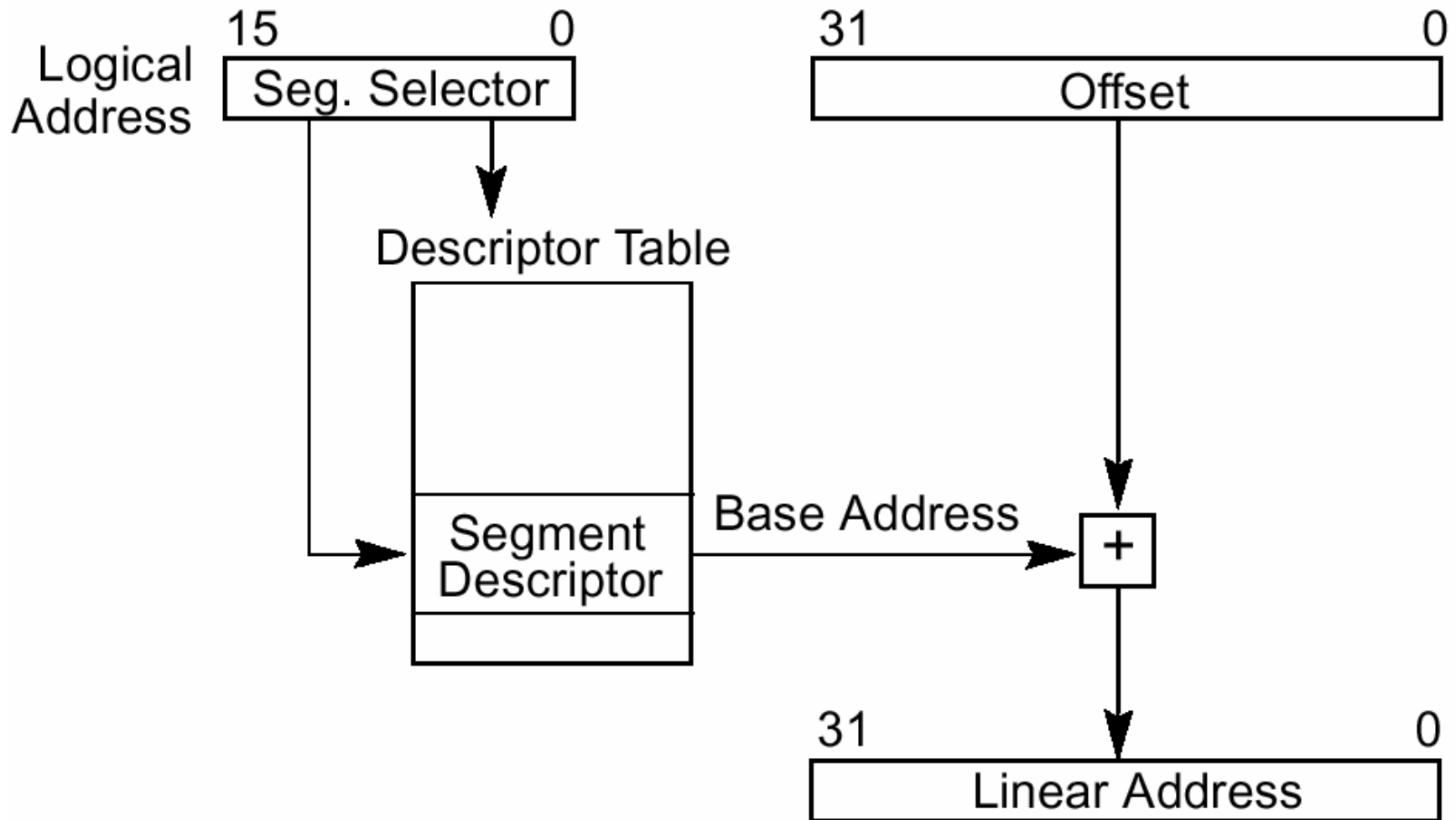
	47	16	15	0
GDTR	32-bit Linear Base Address		16-Bit Table Limit	
IDTR	32-bit Linear Base Address		16-Bit Table Limit	

System Segment Registers

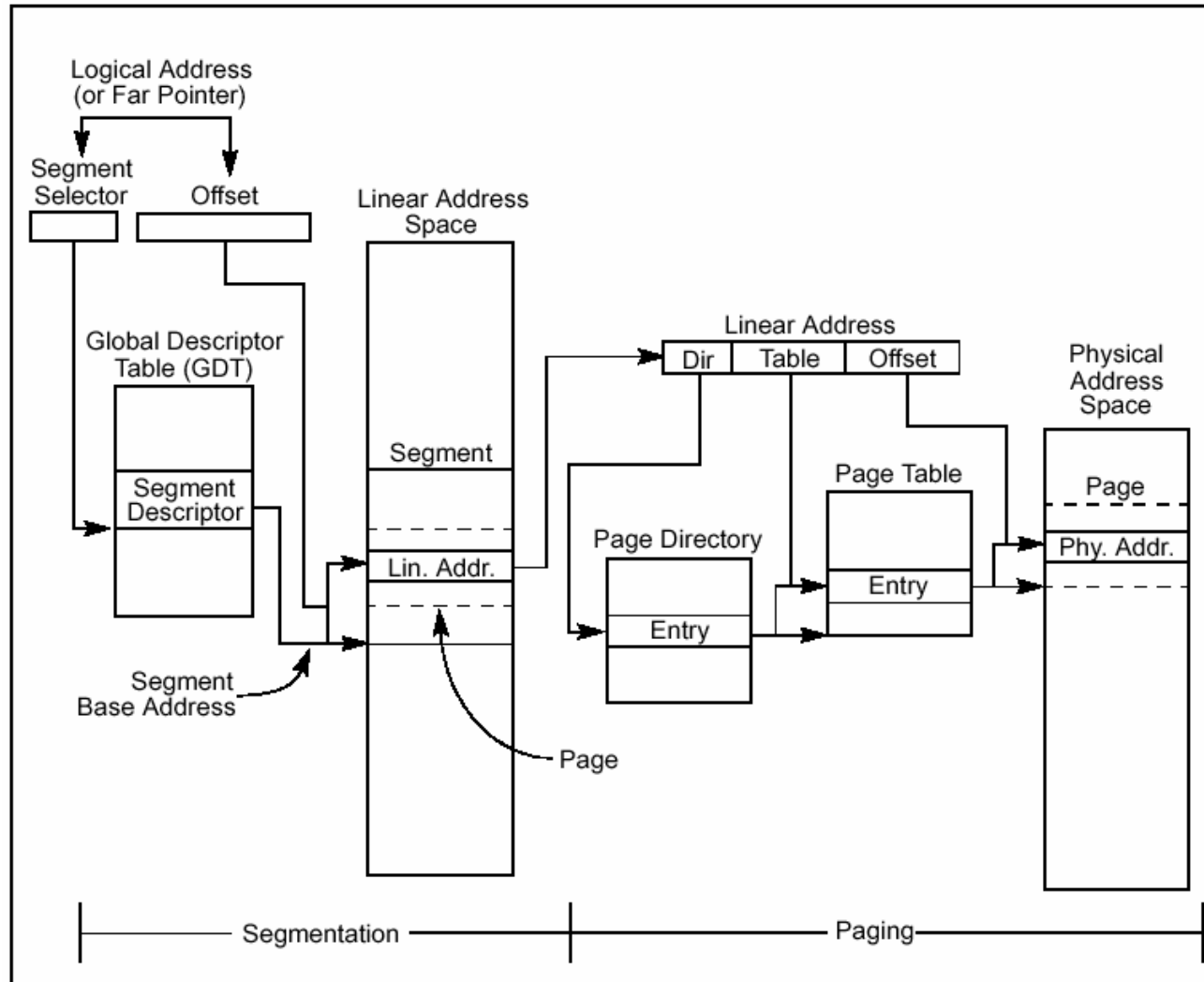
Segment Descriptor Registers (Automatically Loaded)

	15	0	Attributes			
Task Register	Seg. Sel.	32-bit Linear Base Address	Segment Limit			
LDTR	Seg. Sel.	32-bit Linear Base Address	Segment Limit			

Translacja adresu logicznego w adres liniowy

Segmentacja i stronicowanie

Struktura rejestrów selektorowych

15								3	2	1	0
Numer deskryptora									TI	RPL	

$2^{13} = 8192$ struktur deskryptorowych

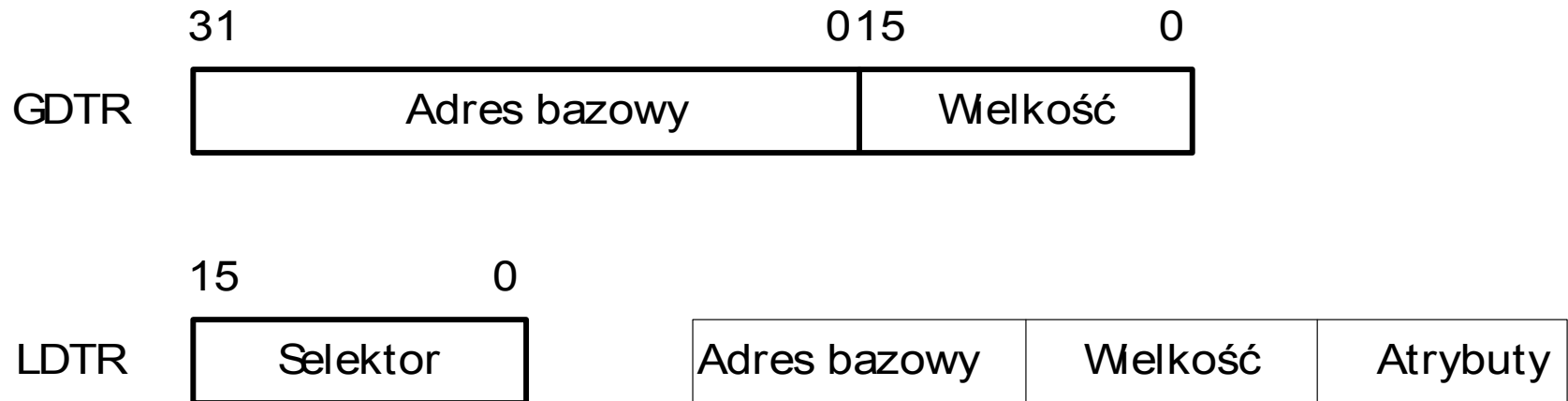
$2^2 = 4$; poziomy uprzywilejowania

Rejestry selektorowe

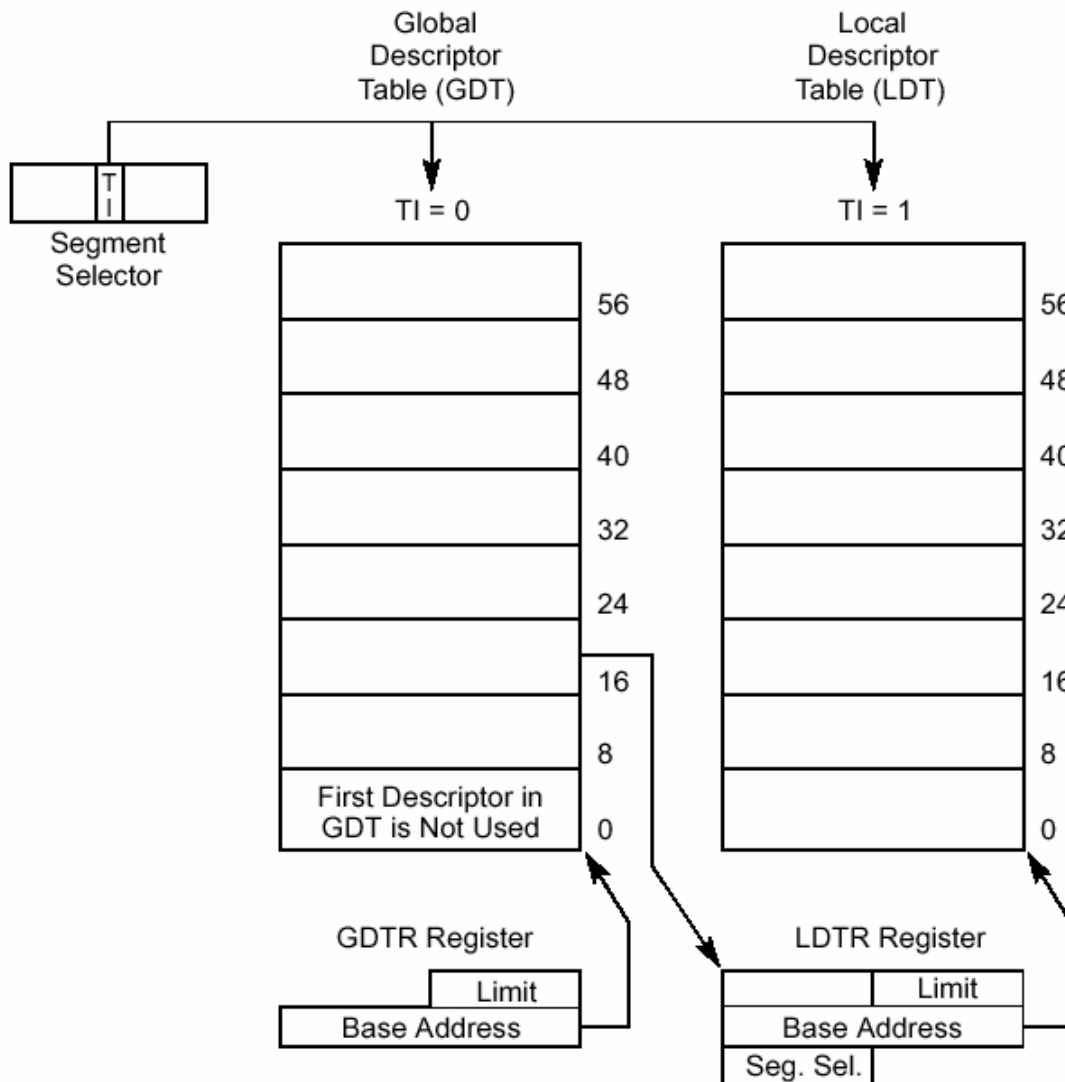
CS
DS
ES
FS
GS
SS

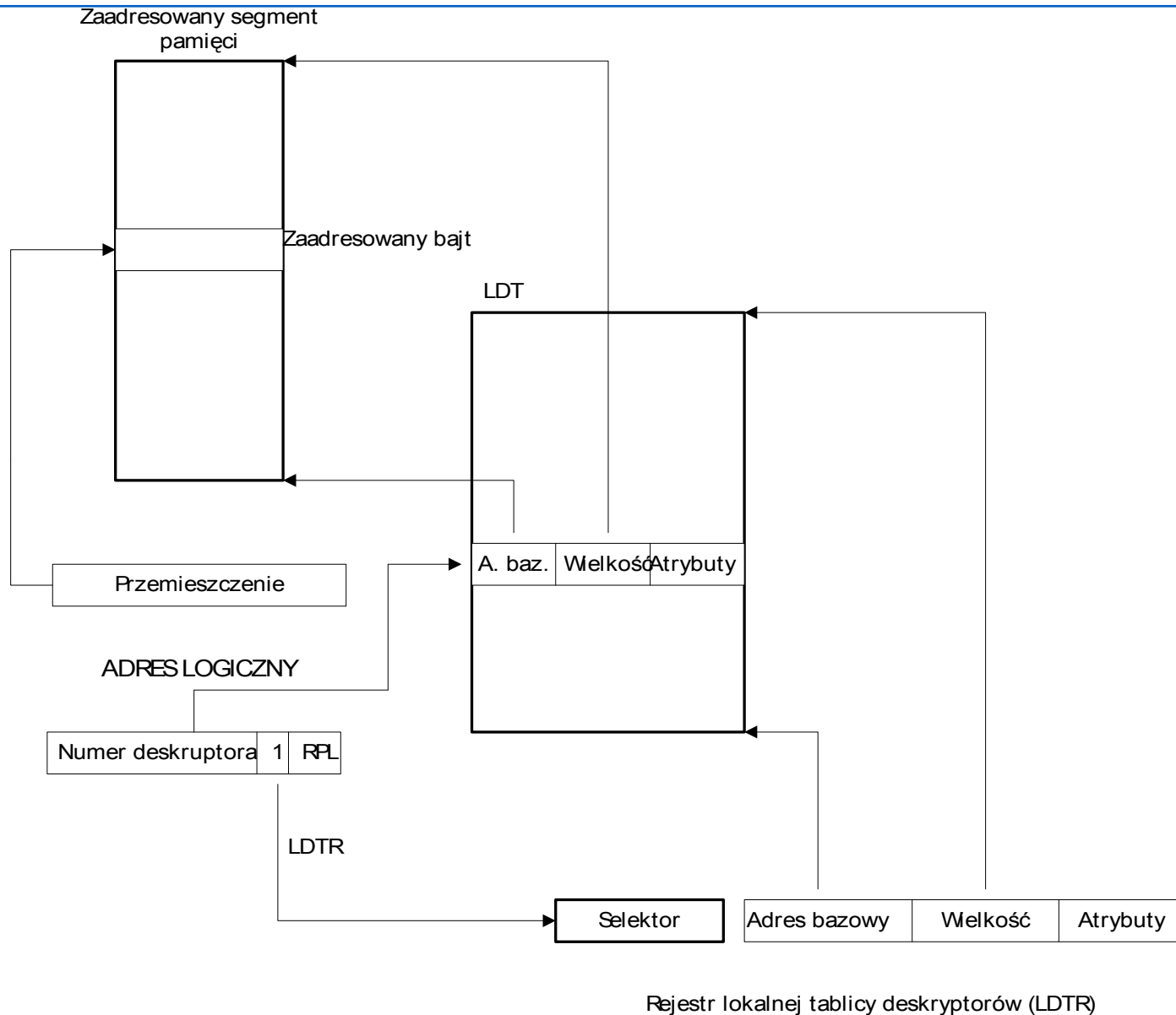
Adres bazowy	Wielkość	Atrybuty
Adres bazowy	Wielkość	Atrybuty
Adres bazowy	Wielkość	Atrybuty
Adres bazowy	Wielkość	Atrybuty
Adres bazowy	Wielkość	Atrybuty
Adres bazowy	Wielkość	Atrybuty

Rejestry tablic globalnych i lokalnych

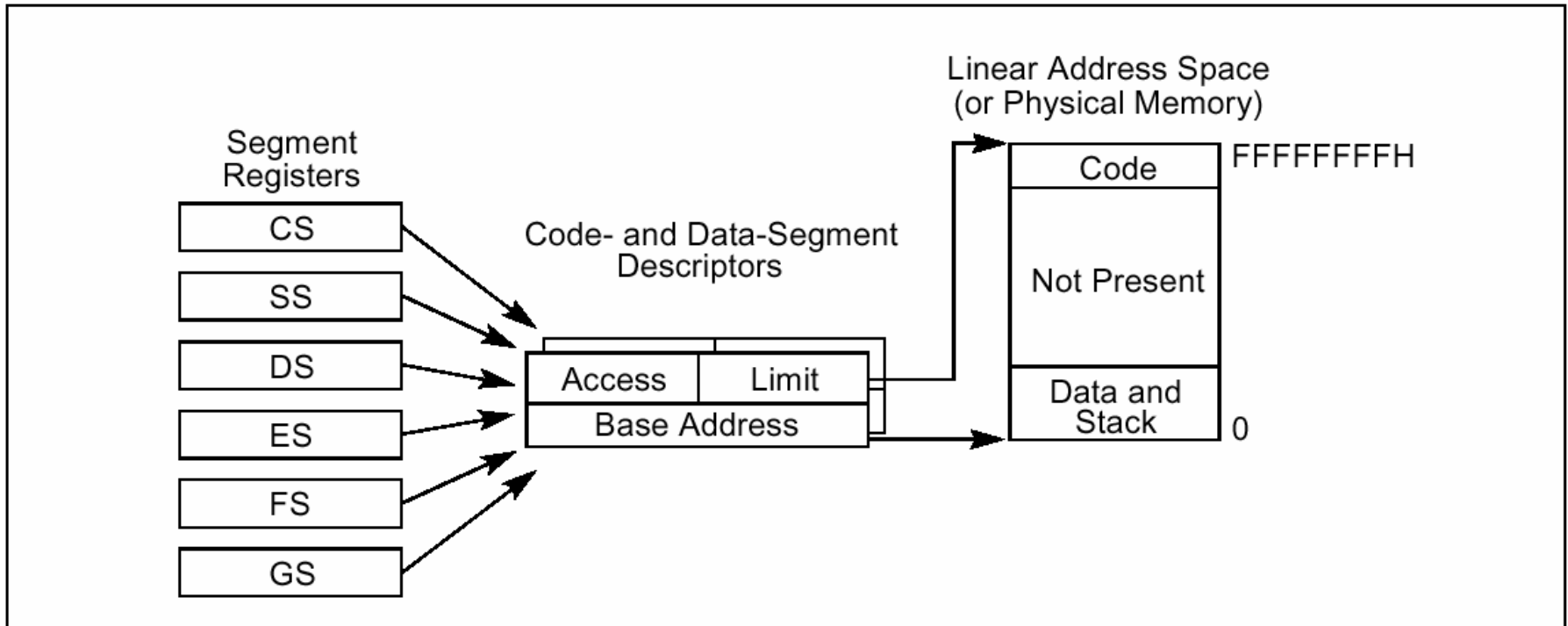

Globalna i lokalne tablice deskryptorów

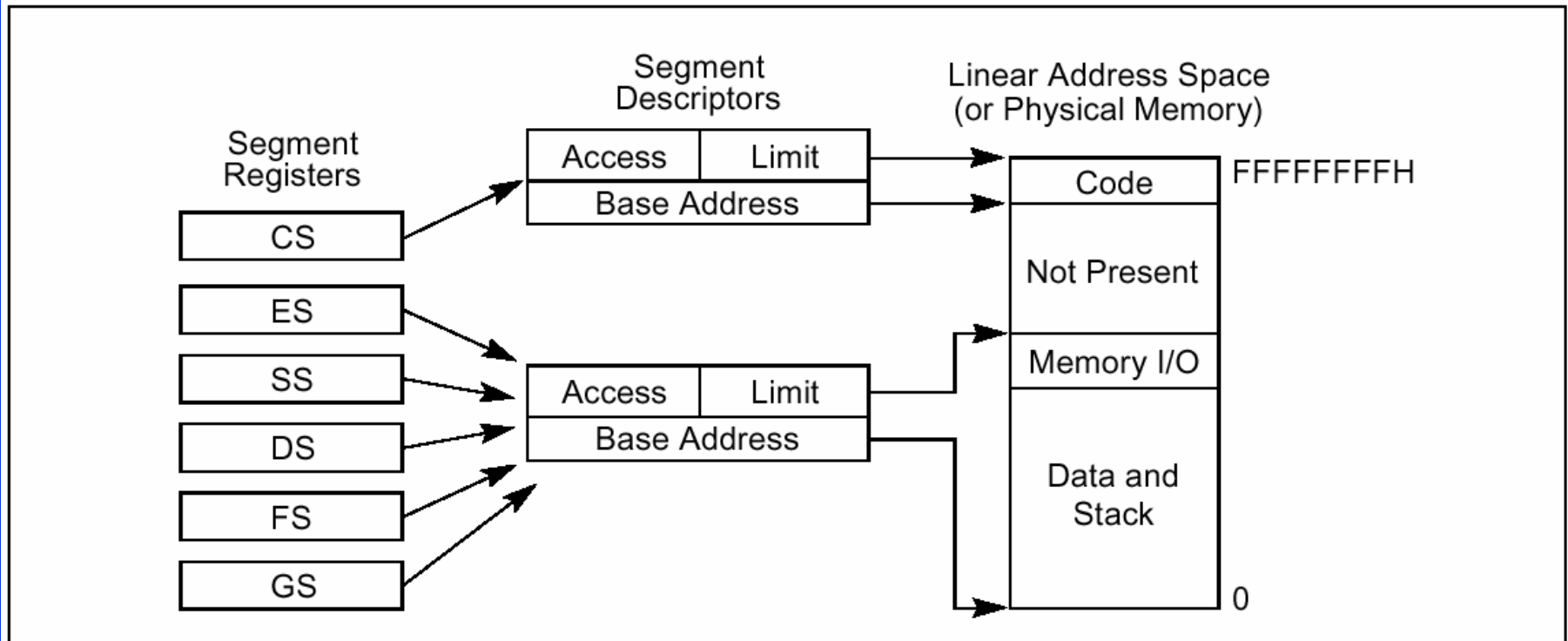

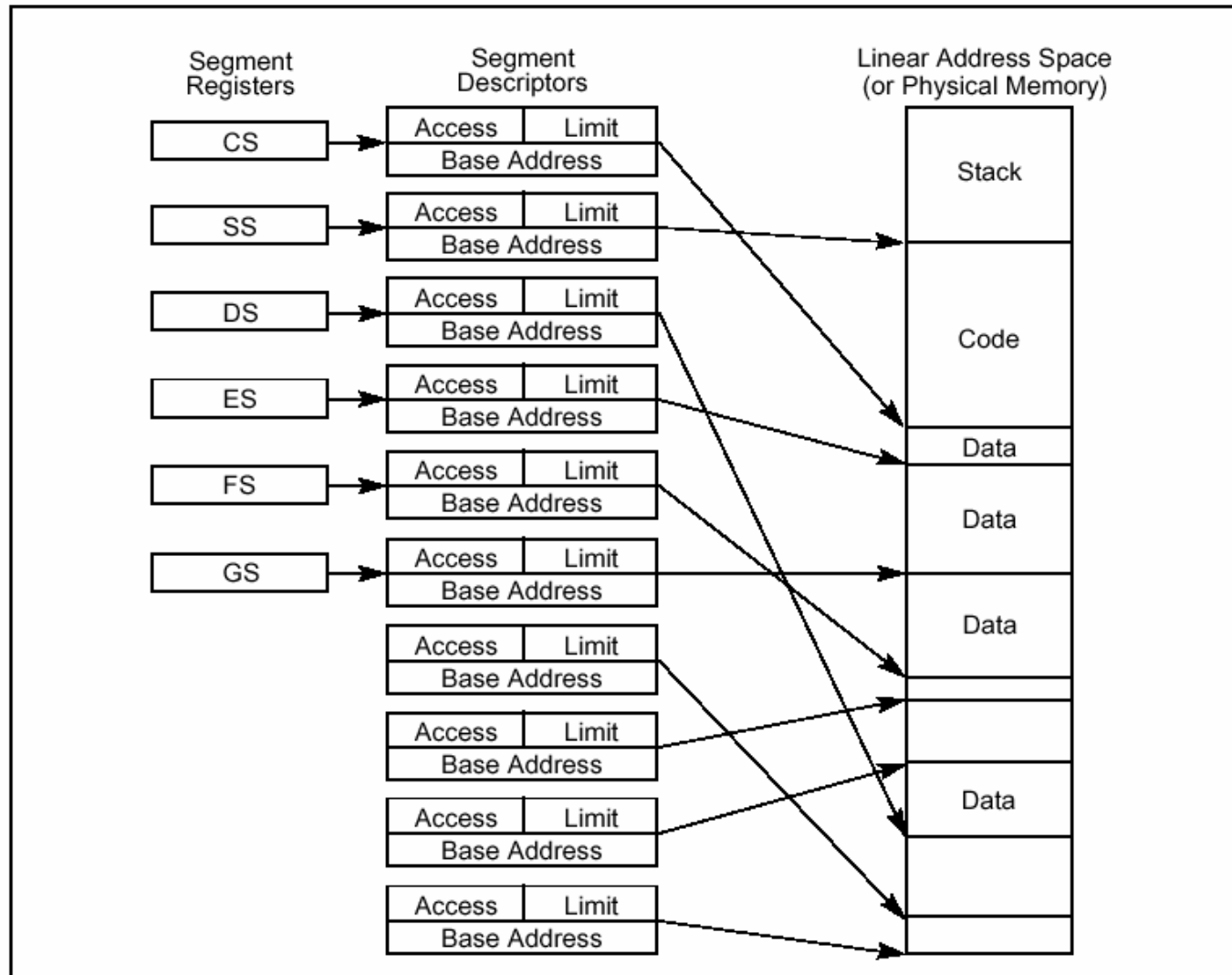
Flat Model

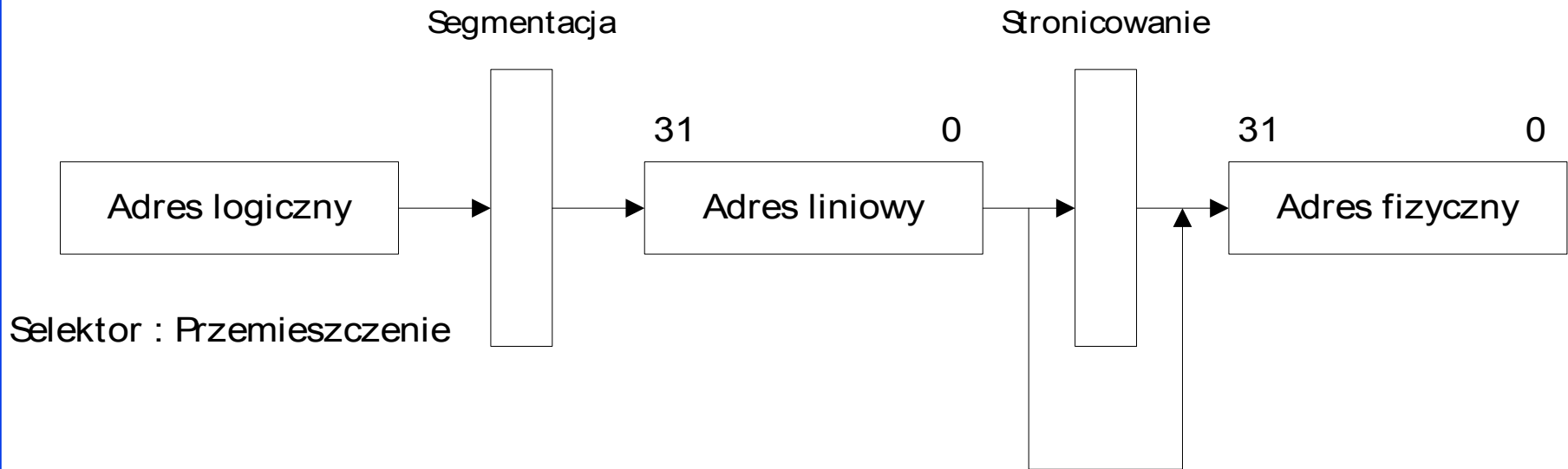
Modele pamięci - Protected Flat Model

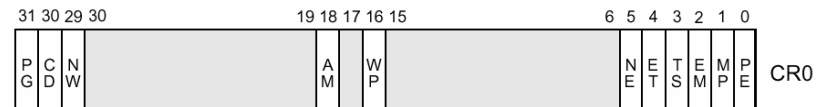
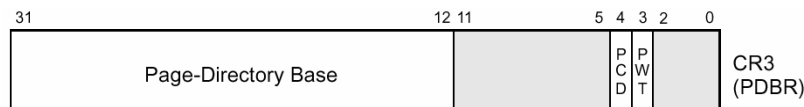
Modele pamięci - Multisegment Model

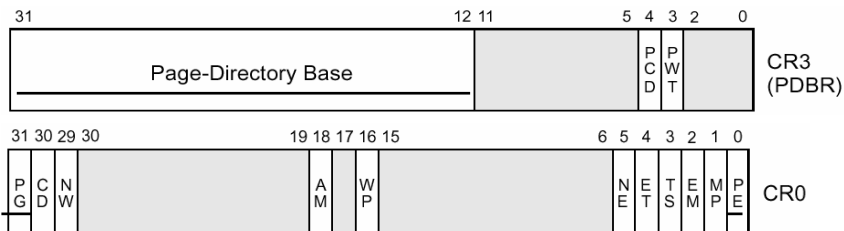
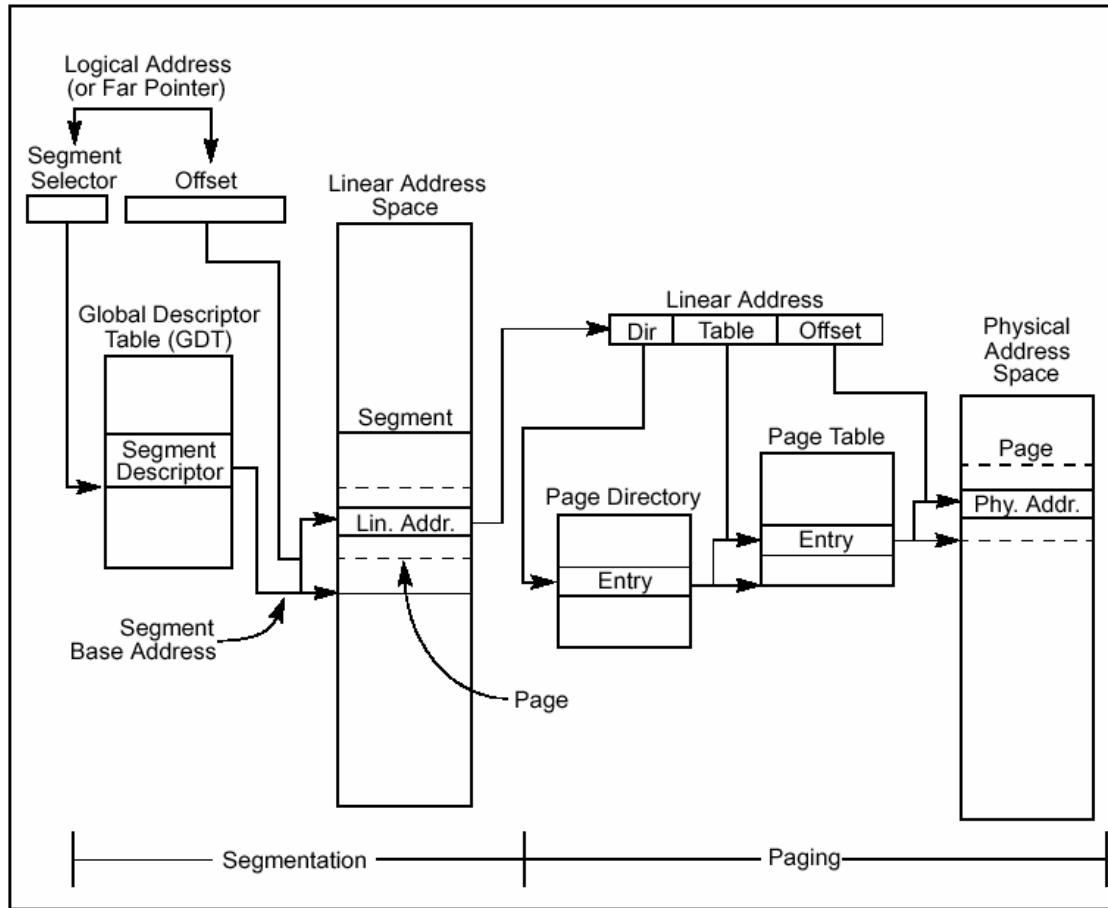
Stronicowanie pamięci

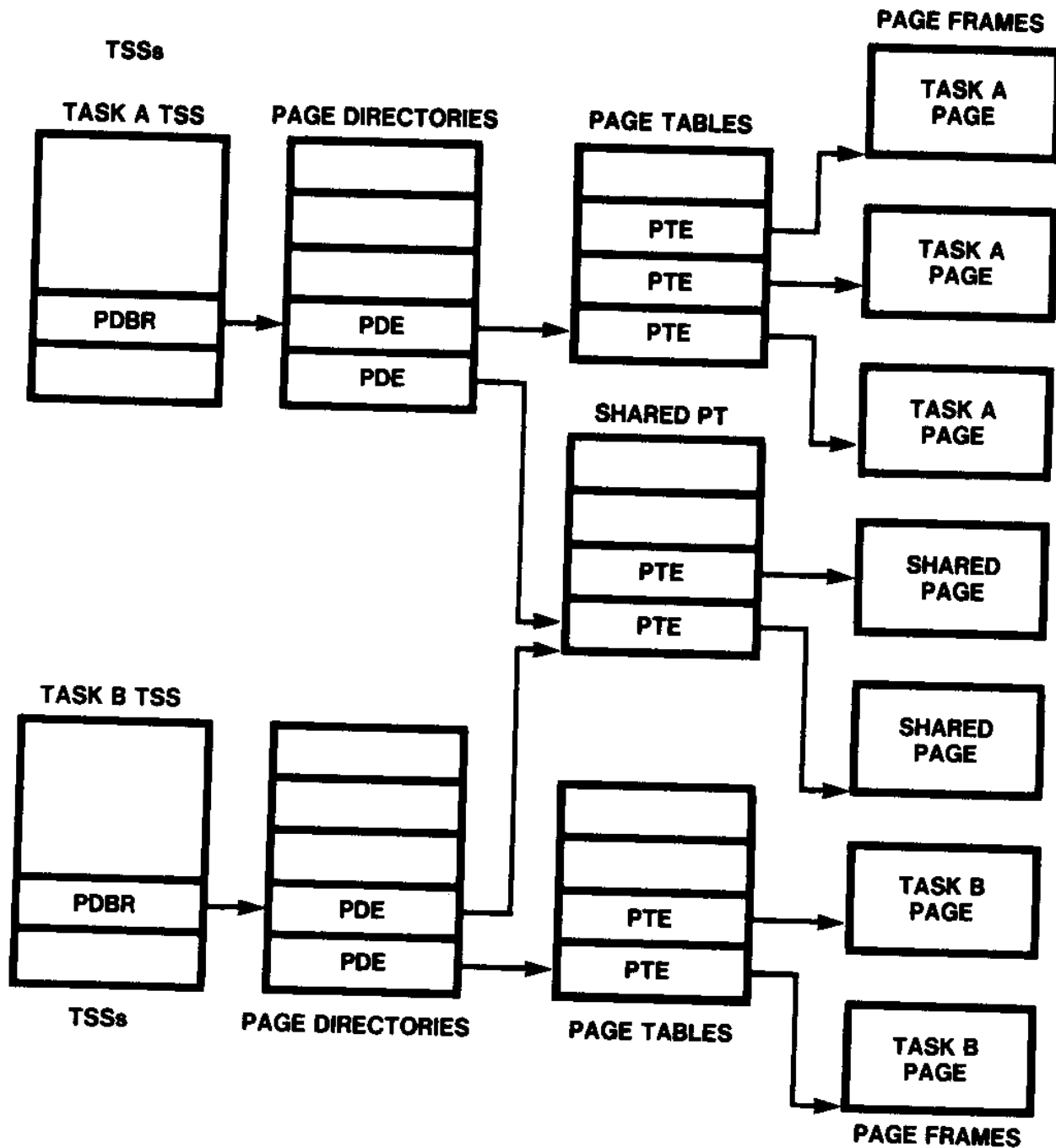

Wyłączone stronicowanie

Segmentacja i stronicowanie

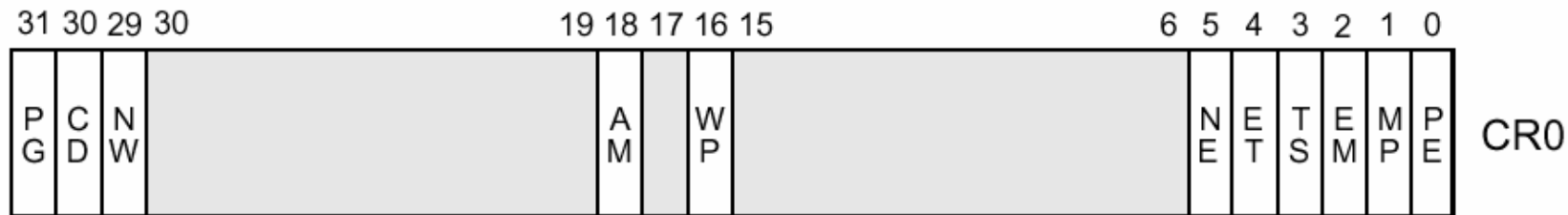

Struktury deskryptorowe

- **[S=1]-Segmenty pamięci (danych i kodu)**
- **[S=0]-Segmenty systemowe**

Struktury deskryptorowe

Adres bazowy segmentu 31..24					G	0	0	AVL	Wielkość 19..16				
P	DPL		S	t y p		Adres bazowy segmentu 23..16							
Adres bazowy segmentu 15..0													
Wielkość segmentu 15..0													

Segmenty danych i kodu (S=1)

1. Segment danych, tylko odczytywanie.
2. Segment danych, odczytywanie i zapisywanie.
3. Segment danych rozszerzany w dół, tylko odczytywanie.
4. Segment danych rozszerzany w dół, odczytywanie i zapisywanie.
5. Segment kodu, tylko wykonywanie.
6. Segment kodu, wykonywanie i odczytywanie.
7. Segment zgodny, tylko wykonywanie.
8. Segment zgodny, wykonywanie i odczytywanie.

Deskryptor systemowy

Adres bazowy segmentu 31..24					G	0	0	AVL	Wielkość 19..16	
P	DPL	S	t y p		Adres bazowy segmentu 23..16					
Adres bazowy segmentu 15..0										
Wielkość segmentu 15..0										

TYP	1	Dostępny segment stanu zadania (TSS)
	2	Lokalna tablica deskryptorów
	3	Zajęty segment stanu zadania
P	0	Zawartość deskryptora jest nieważna
	1	Deskryptor opisuje segment w pamięci
DPL	0-3	Descriptor Privilege Level
Adres	32-bity	Adres początkowy
Limit	16-bitów	Przesunięcie

Deskryptor systemowy

TYP	4	Bramka wywołania
	5	Bramka zadania
	6	Bramka przerwań
	7	Bramka pułapki
P	0	Zawartość deskryptora jest nieważna
	1	Deskryptor opisuje segment w pamięci
DPL	0-3	Descriptor Privilege Level
Licznik słów	0-31	Liczba słów do skopiowania ze stosu
Selektor celu	16-bitów	Selektor wskazujący na deskryptor segmentu kodu lub stanu zadania
Przesunięcie celu	16-bitów	Punkt wejścia wewnątrz segmentu docelowego

Struktury deskryptorowe

Adres bazowy segmentu 31..24					G	D	0	AVL	Wielkość 19..16	
P	DPL	S	typ		A	Adres bazowy segmentu 23..16				
Adres bazowy segmentu 15..0										
Wielkość segmentu 15..0										

15

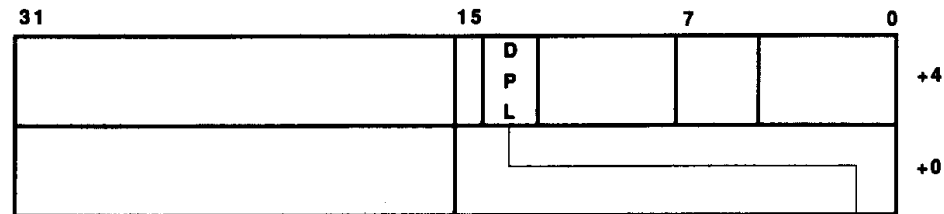
3 2 1 0

Numer deskryptora			TI	RPL
-------------------	--	--	----	-----

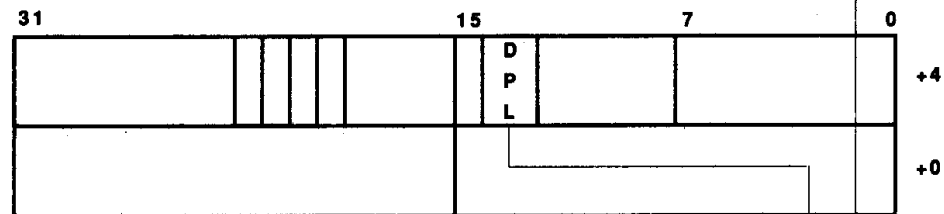
Struktury deskryptorowe

Deskryptor bramki

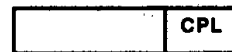
Przemieszczenie 31..16											
P	DPL	S		t	y	p		0	0	0	Liczba
Selektor											
Przemieszczenie 15..0											

DESTINATION CODE SEGMENT DESCRIPTOR

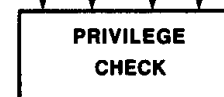
CURRENT CODE SEGMENT REGISTER

CALL GATE SELECTOR

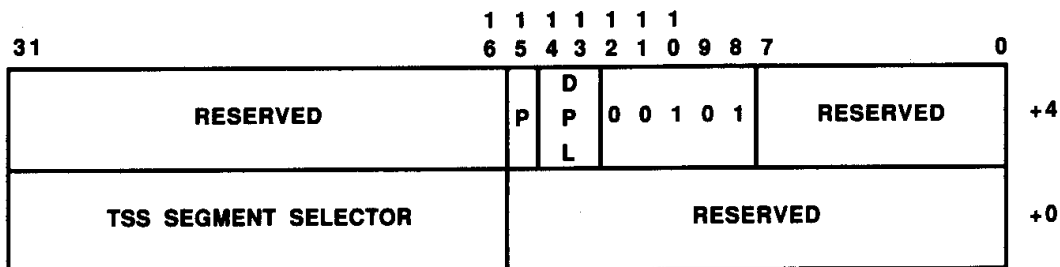

CPL CURRENT PRIVILEGE LEVEL
DPL DESCRIPTOR PRIVILEGE LEVEL
RPL REQUESTED PRIVILEGE LEVEL

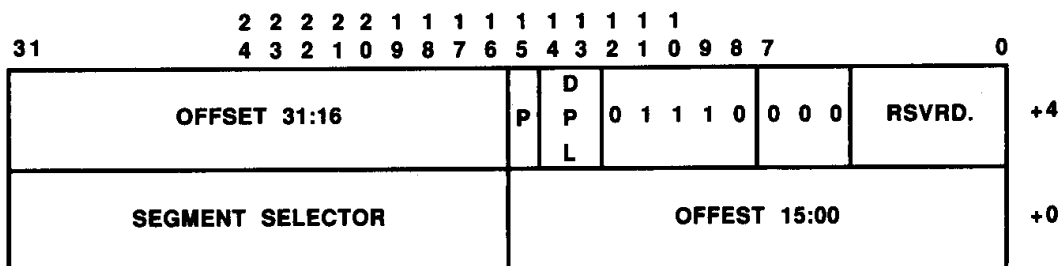

TASK GATE

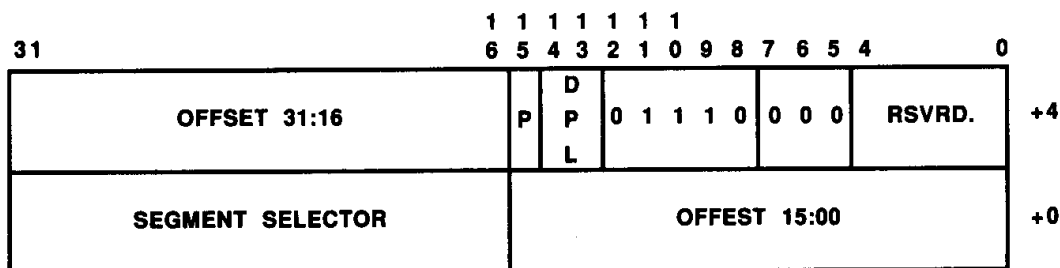
31

INTERRUPT GATE

TRAP GATE

DPL DESCRIPTOR PRIVILEGE LEVEL
 OFFSET OFFSET TO PROCEDURE ENTRY POINT
 P SEGMENT PRESENT BIT
 RESERVED DO NOT USE
 SELECTOR SEGMENT SELECTOR FOR DESTINATION CODE SEGMENT

Przerwania i wyjątki

Sytuacje wyjątkowe - to zdarzenia, których wystąpienie wymaga interwencji systemu operacyjnego. Poszczególne rodzaje sytuacji wyjątkowych mają różne źródła i wymagają nieco odmienniej obsługi. Można wyróżnić trzy klasy sytuacji wyjątkowych:

- Przerwania,
- Pułapki,
- Błędy.

Przerwania i wyjątki

Przerwania są to sytuacje wyjątkowe, których przyczyny leżą poza modułem procesora. Zwykle są one generowane przez sterowniki urządzeń. Typowe źródła przerwań, to np. zegar systemowy, sterowniki pamięci dyskowej, sterowniki transmisji, sterowniki bezpośredniego dostępu do pamięci (DMA). Mechanizm przerwań służy do informowania o gotowości urządzenia do współpracy lub zajściu jakiegoś zdarzenia, np. upłygnięciu określonego czasu.

Przerwania i wyjątki

Przerwania są obsługiwane po zakończeniu wykonania instrukcji lub nieprzerywalnego ciągu instrukcji, w czasie wykonania, których przerwanie zostanie wykryte przez procesor.

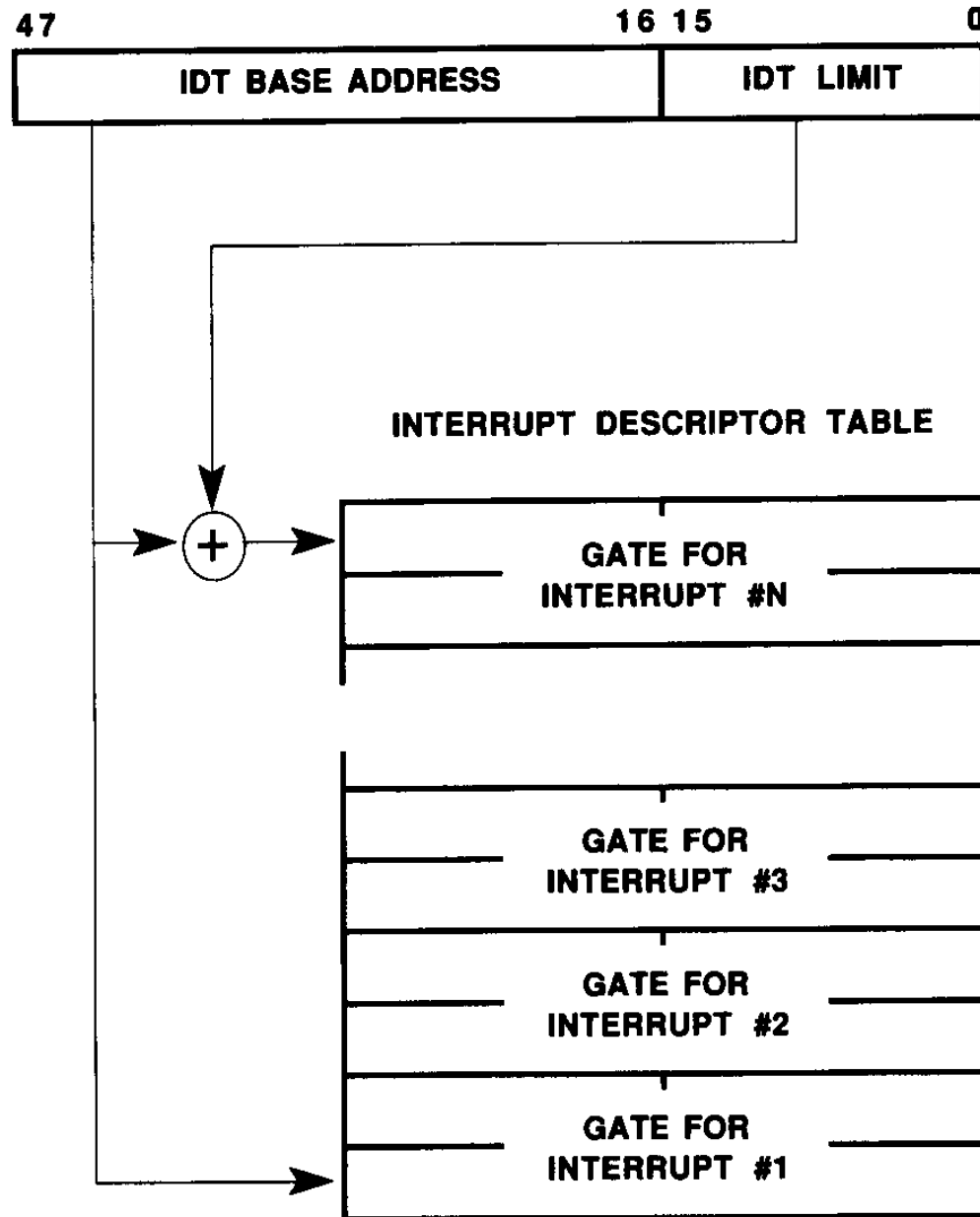
Układ wykrywania przerwań może być włączany i wyłączany przez system operacyjny na drodze programowej, poprzez modyfikację bitów w rejestrze stanu procesora sterujących działaniem układu przerwań.

Rejestr przerwań

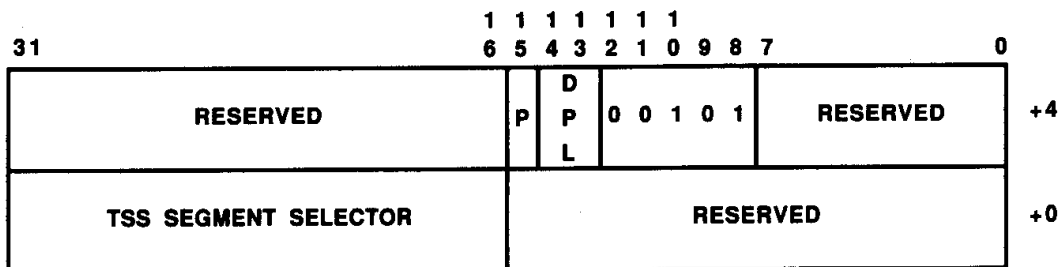
IDTR REGISTER

36

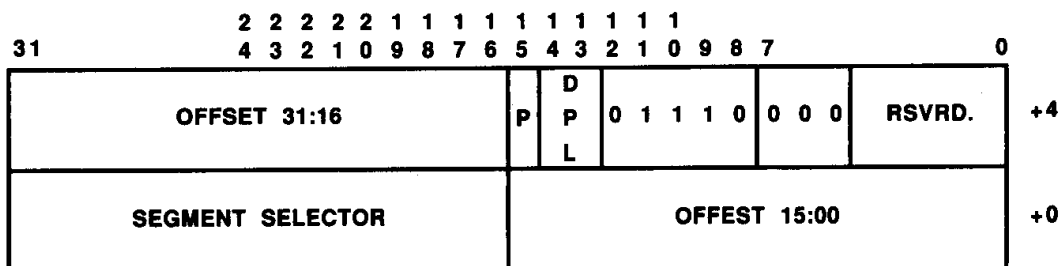

TASK GATE

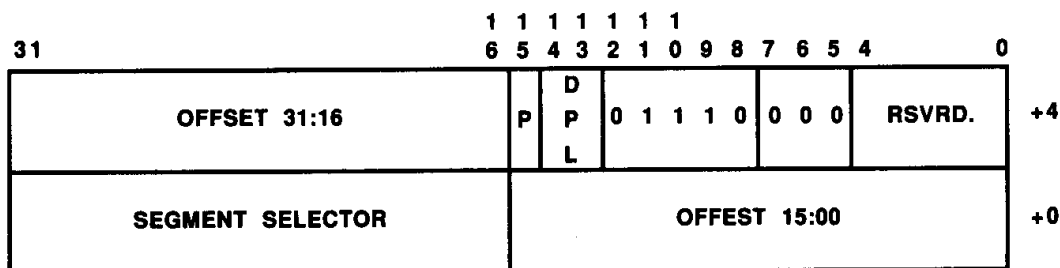
37

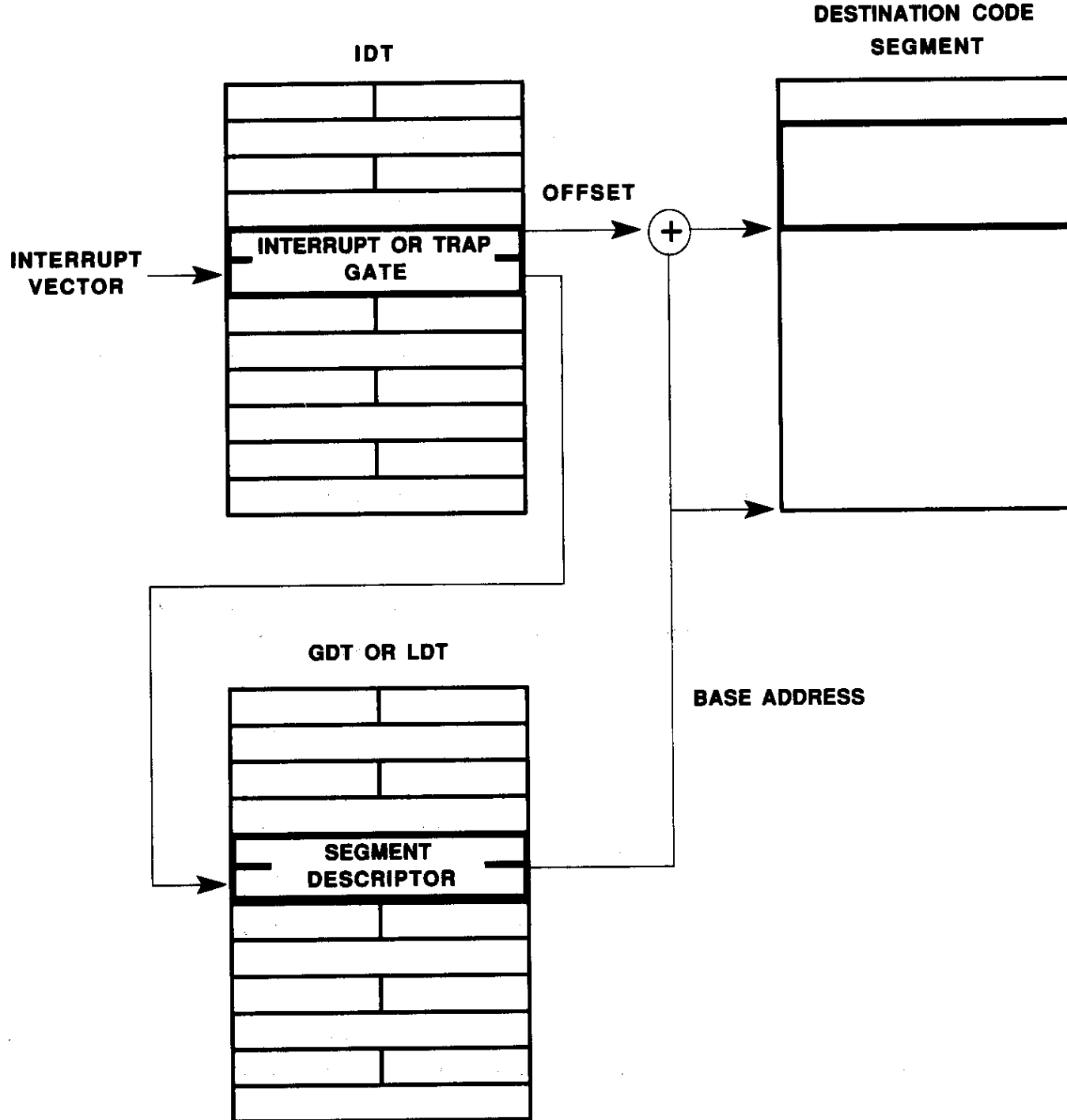
INTERRUPT GATE

TRAP GATE

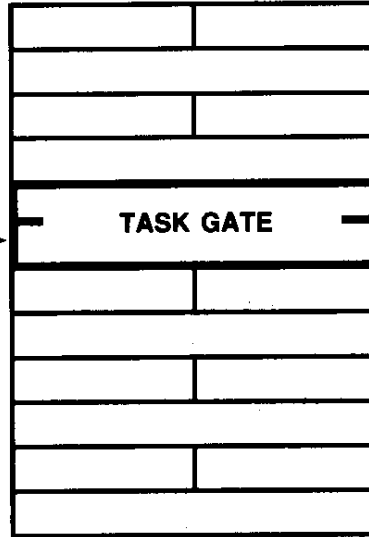

DPL DESCRIPTOR PRIVILEGE LEVEL
 OFFSET OFFSET TO PROCEDURE ENTRY POINT
 P SEGMENT PRESENT BIT
 RESERVED DO NOT USE
 SELECTOR SEGMENT SELECTOR FOR DESTINATION CODE SEGMENT

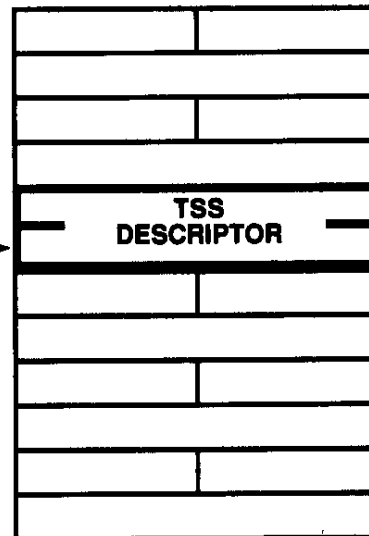
**INTERRUPT
VECTOR**

IDT

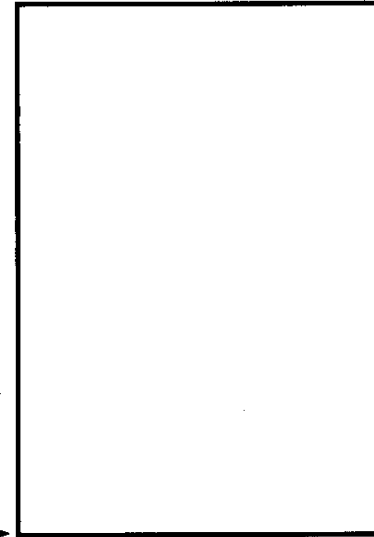
TSS SELECTOR

GDT

TSS BASE ADDRESS

TSS

Pułapki

- Pułapki powstają wewnątrz procesora w związku z wykonaniem instrukcji.
- Pułapki są zaplanowane lub dopuszczone przez programistę lub system operacyjny i stanowią świadome żądanie interwencji systemu operacyjnego.

Pułapki

Podstawowe klasy pułapek to:

- pułapki będące zaprogramowanym wynikiem wykonania instrukcji, czyli tzw. "przerwania programowe", wykorzystywane do wywołania funkcji systemu operacyjnego,
- pułapki wywołane przez wykonanie niektórych instrukcji w sposób uznany za niepoprawny:
 - dzielenie przez zero,
 - wykroczenie indeksu tablicy poza dozwolony zakres
 - pułapki śledzenia (*trace*), wywołane przez uaktywniony wcześniej moduł śledzenia wykonania programów stanowiący część procesora.

Błędy

Błędy mogą być generowane zarówno przez procesor, jak i przez jego otoczenie (błąd transmisji na szynie). Powstają one w związku z wykonaniem programu, ale nie są zaplanowane i nie zawsze są synchroniczne względem strumienia instrukcji. Błędy mogą wymagać natychmiastowej obsługi - niekiedy konieczne jest nawet zaniechanie wykonywania bieżącej instrukcji.

Błędy

Przykładami błędów są:

- błąd dostępu do pamięci (błąd strony lub segmentu),
- błąd szyny (np. błąd parzystości transmisji), próba odwołania do nieistniejącego urządzenia lub fragmentu pamięci),
- niezidentyfikowany kod operacyjny instrukcji,
- pogwałcenie zasad ochrony zasobów.

Rejestr stanu zadania

15 0

TR

Selektor

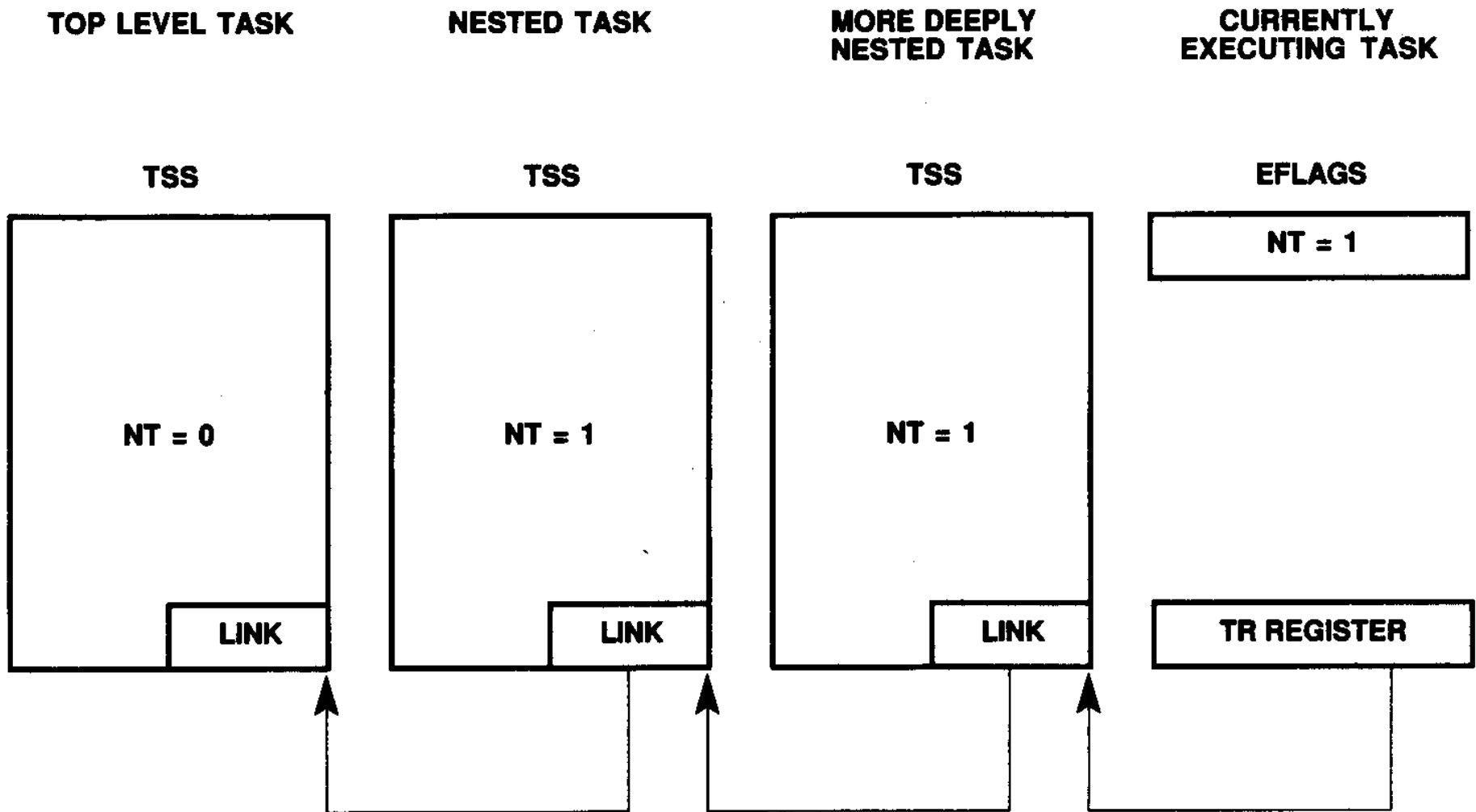
Adres bazowy

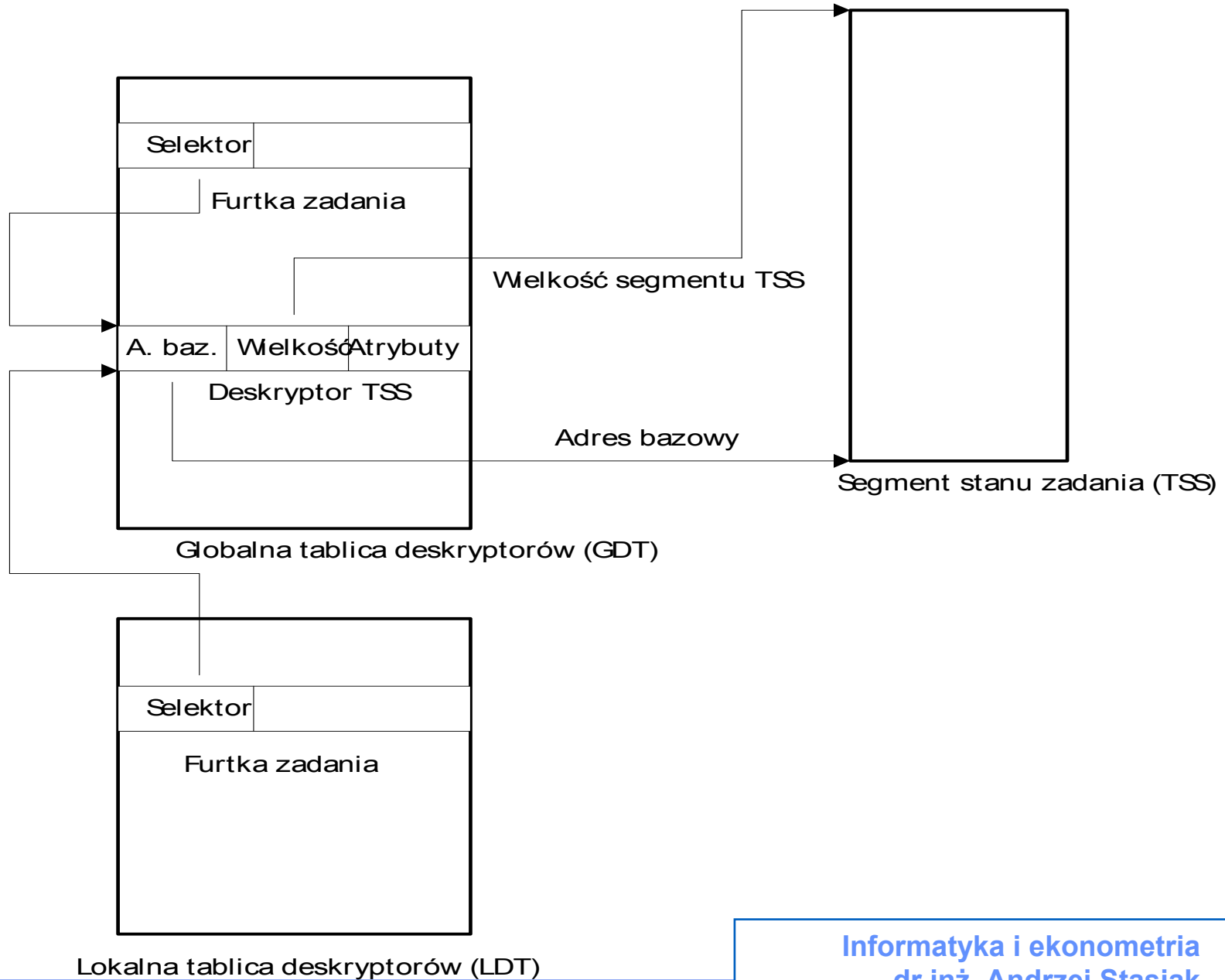
Wielkość

Atrybuty

Segment stanu

0	LDT
0	GS
0	FS
0	DS
0	SS
0	CS
0	ES
EDI	
ESI	
EBP	
ESP	
EBX	
EDX	
ECX	
EAX	
Rejestr znaczników EFLAGS	
EBP	
CR3	
0	SS (poziom 2)
ESP (poziom 2)	
0	SS (poziom 1)
ESP (poziom 1)	
0	SS (poziom 0)
ESP (poziom 0)	
0	Wskaźnik poprzedniego zadania

LOCAL DESCRIPTOR TABLE

TASK GATE	

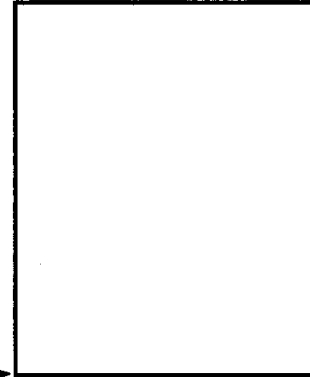
INTERRUPT DESCRIPTOR
TABLE

TASK GATE	

GLOBAL DESCRIPTOR TABLE

TSS DESCRIPTOR	

TASK STATE SEGMENT

TASK GATE

TSS DESCRIPTOR

TASK GATE

MECHANIZMY OCHRONY **W SYSTEMACH WIELOZADANIOWYCH**

- Separacja zadań (każde zadanie dysponuje własną wirtualną przestrzenią adresową).
- Wprowadzenie poziomów ochrony (każdy segment, zarówno danych, jak i kodu ma przypisany poziom ochrony).
- Poziomy ochrony stron (dla adresowania ze stronicowaniem: poziom supervisor i user).

ZASADY OCHRONY ZASOBÓW

Zasady te wynikają z następującego rozumowania:

- z jednej strony nie można programowi na danym poziomie zezwolić na dostęp (odczytywanie, modyfikowanie) danych bardziej chronionych
- z drugiej strony - w realizacji zadań na pewnym poziomie nie można korzystać z procedur „mniej godnych zaufania”

ZASOBY CHRONIONE PRZEZ **SYSTEM OPERACYJNY**

System operacyjny gospodaruje:

- czasem procesora,
- systemem pamięci,
- urządzeniami zewnętrznymi komputera.

Architektura procesora musi umożliwiać systemowi operacyjnemu sprawne dysponowanie zasobami i ochronę ich integralności.

ZASADY OCHRONY ZASOBÓW

W każdym systemie wieloprocessowym i wieloużytkownikowym istnieje konieczność ochrony zasobów systemu przed użytkownikami i ochrony poszczególnych użytkowników przed innymi użytkownikami. Żadne błędne ani świadomie destrukcyjne zachowanie programu użytkownika nie może powodować awarii systemu ani wpływać na pracę innych użytkowników.

ZASADY OCHRONY ZASOBÓW

W kontekście ochrony zasobów systemu następujące zachowania programu użytkownika uznawane są za błędne i powodują stosowną akcję systemu:

- modyfikacja kodu programu,
- "wykonanie" danych lub odczyt kodu,
- dostęp do pamięci poza obszarem zaalokowanym przez system operacyjny,
- dostęp do urządzeń wejścia-wyjścia,
- modyfikacja kontekstu systemowego (maski przerwań, deskryptorów procedur obsługi sytuacji wyjątkowych itp.).

ZASADY OCHRONY ZASOBÓW

Zasady te wynikają z następującego rozumowania:

- z jednej strony nie można programowi na danym poziomie zezwolić na dostęp (odczytywanie, modyfikowanie) danych bardziej chronionych
- z drugiej strony - w realizacji zadań na pewnym poziomie nie można korzystać z procedur „mniej godnych zaufania”

System ochrony zasobów

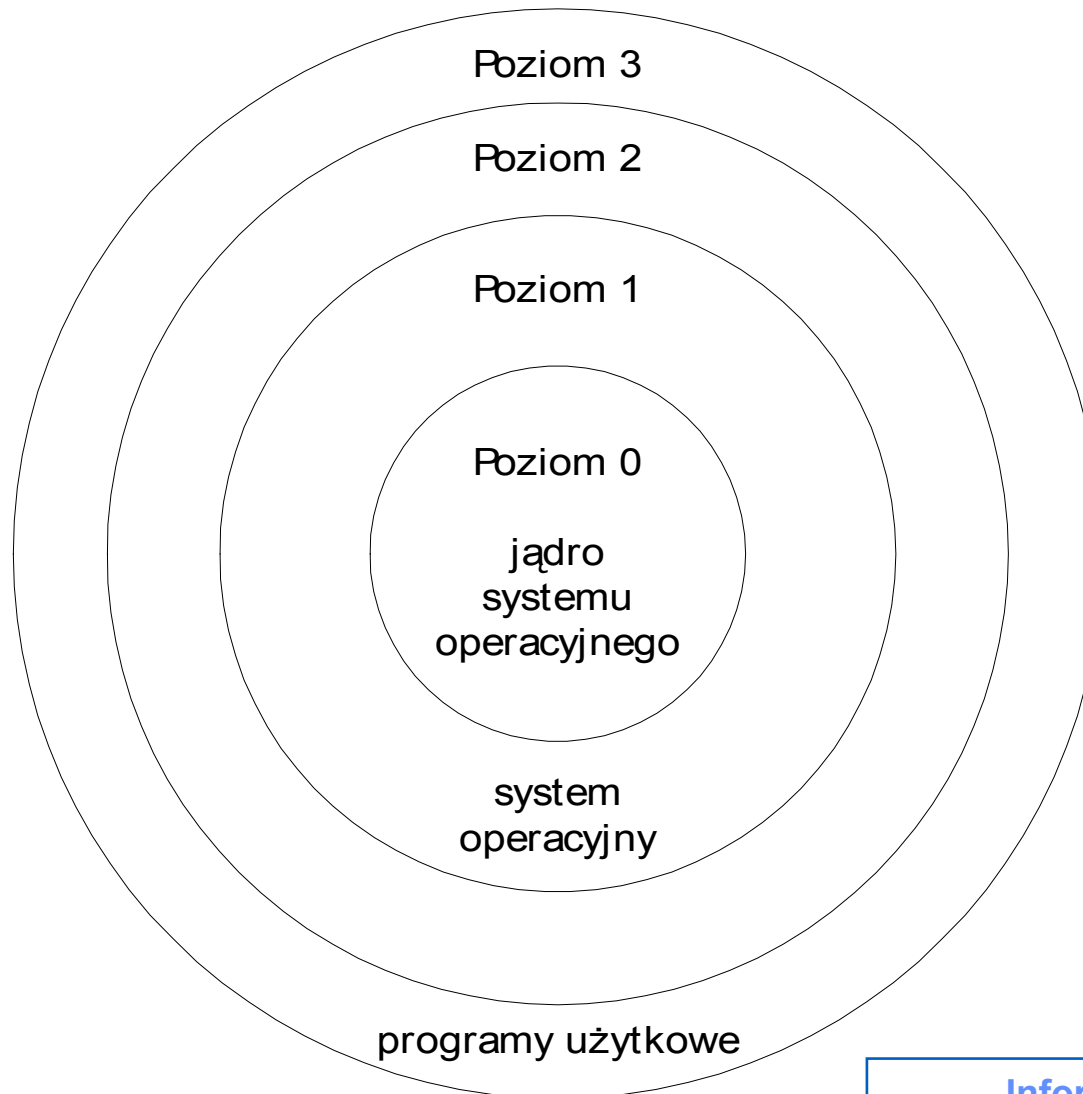
Aby zapewnić ochronę zasobów należy przede wszystkim wyróżnić przynajmniej dwa poziomy uprzywilejowania w systemie:

- poziom systemu
- użytkownika.

Programowanie działające na poziomie systemowym (system operacyjny) jest traktowane jako zaufane, tj. uznane za wolne od błędów mogących spowodować awarię systemu.

Pozostała część programowania (programy użytkowników) ma ograniczone uprawnienia.

Poziomy ochrony

System ochrony zasobów

Konieczne jest więc wyróżnienie dwóch trybów pracy komputera, trybu systemowego i użytkownika, różniących się zakresem uprawnień programów. Instrukcje operujące na zasobach systemowych, a więc instrukcje modyfikujące kontekst systemowy procesora, stan system-użytkownik, poziom zezwolenia na przerwanie, rejestry związane z obsługą sytuacji wyjątkowych i zarządzaniem pamięci, są niedozwolone dla programów użytkownika. Próba ich wykonania powoduje powstanie sytuacji wyjątkowej, która jest obsługiwana przez system operacyjny.

Jak określamy poziom ochrony

Poziom ochrony określany jest na podstawie:

- wartości pola RPL w selektorze (CPL to RPL selektora CS) i
- wartości pola DPL w deskryptorze.

Procesor sprawdza relacje między tymi polami i dokonuje zmian poziomu uprzywilejowania lub generuje wyjątek.

Jak określamy poziom ochrony

Poziom ochrony określany jest na podstawie:

- wartości pola RPL w selektorze (CPL to RPL selektora CS) i
- wartości pola DPL w deskryptorze.

Procesor sprawdza relacje między tymi polami i dokonuje zmian poziomu uprzywilejowania lub generuje wyjątek.

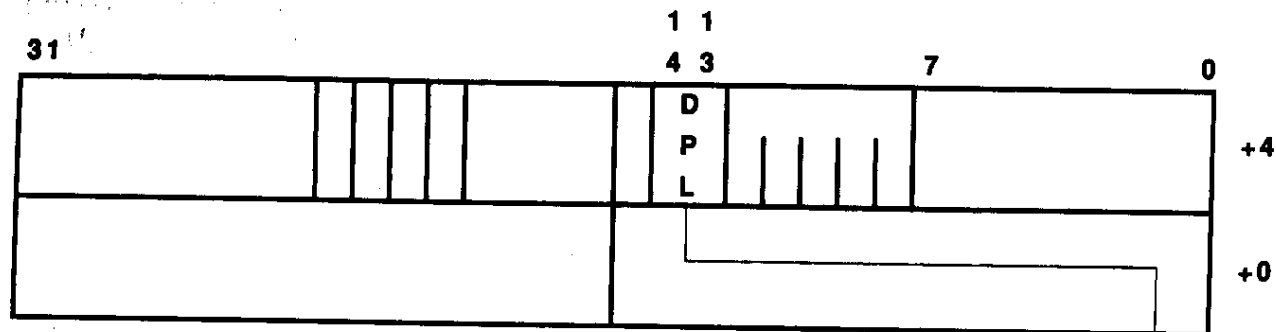
Ochrona danych:

Zmiana poziomu ochrony danych jest możliwa gdy spełnione są warunki:

- $CPL \leq DPL$ i $RPL \leq DPL$

OPERAND SEGMENT DESCRIPTOR

61

CURRENT CODE SEGMENT REGISTER

OPERAND SEGMENT SELECTOR

CPL CURRENT PRIVILEGE LEVEL
DPL DESCRIPTOR PRIVILEGE LEVEL
RPL REQUESTED PRIVILEGE LEVEL

Ochrona kodu:

zmiana poziomu ochrony nastąpi gdy:

- $DPL \leq CPL$ (czyli sterowanie przenosimy na ten sam lub wewnętrzny poziom ochrony)
- $DPL < CPL$ i segment docelowy jest segmentem zgodnym

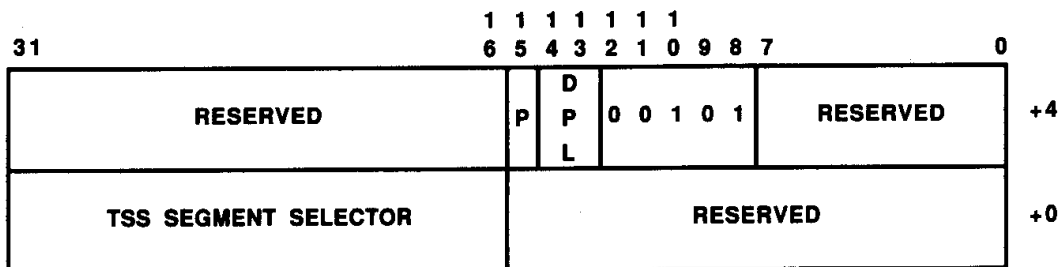
dla segmentów zgodnych

- dla których kod procedury zawarty w tym segmencie nie wykonuje się na własnym - określonym przez pole DPL deskryptora - poziomie ochrony, lecz na poziomie programu wywołującego

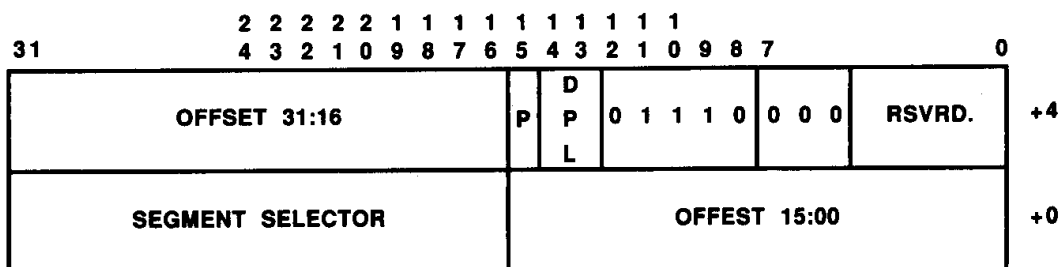
Deskryptor bramki

Przemieszczenie 31..16									
P	DPL	S		t y p		0	0	0	Liczba
Selektor									
Przemieszczenie 15..0									

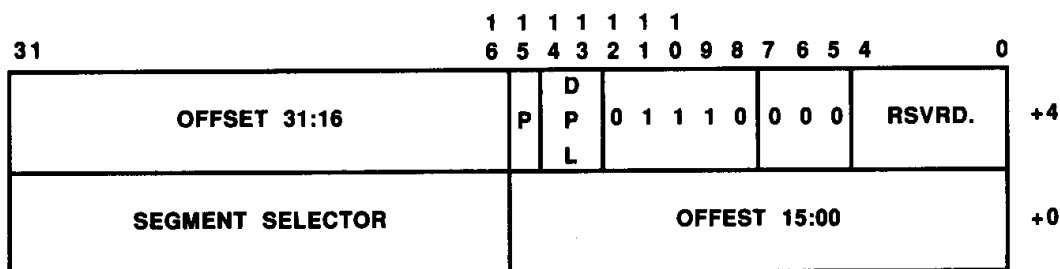
TASK GATE

INTERRUPT GATE

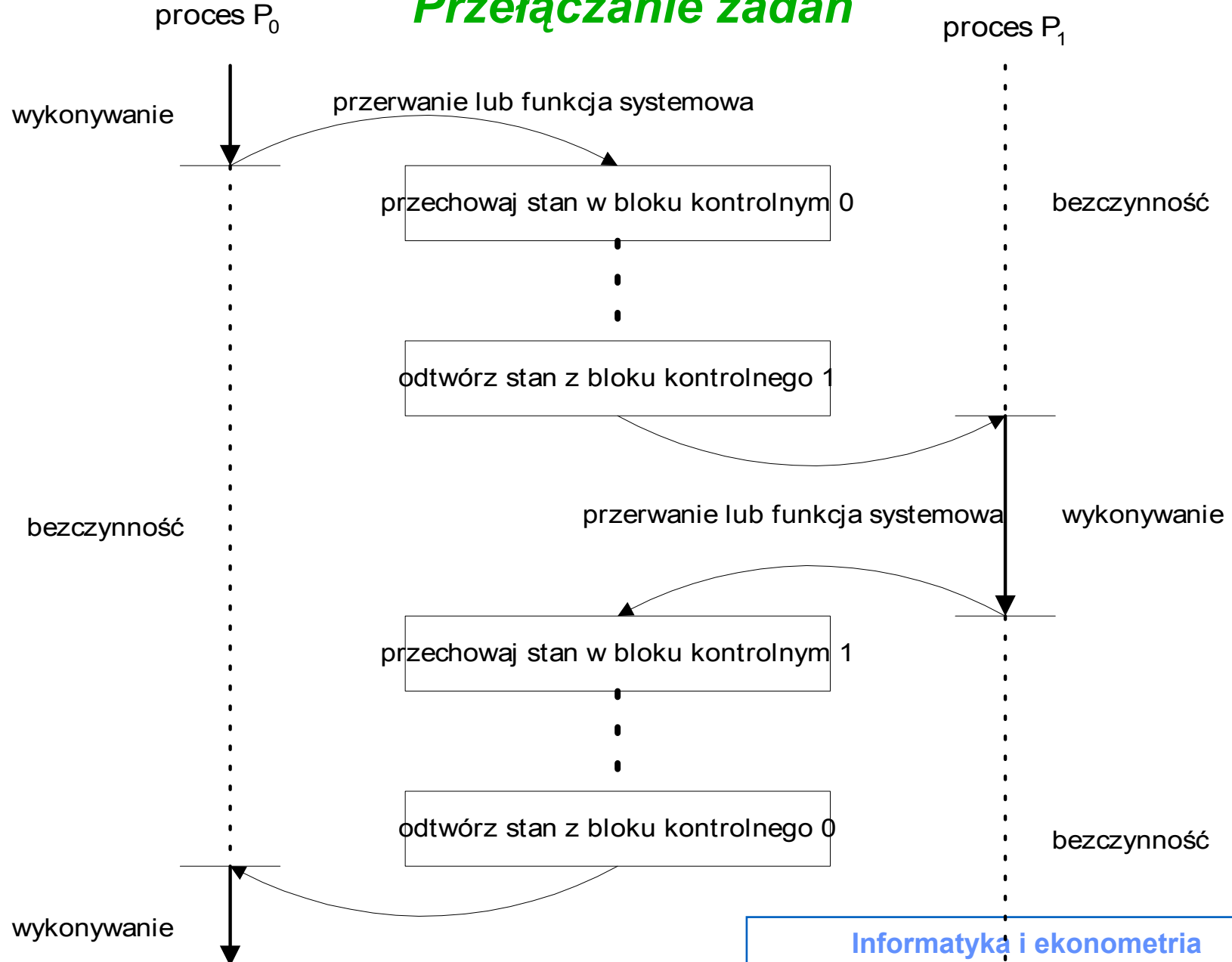

TRAP GATE

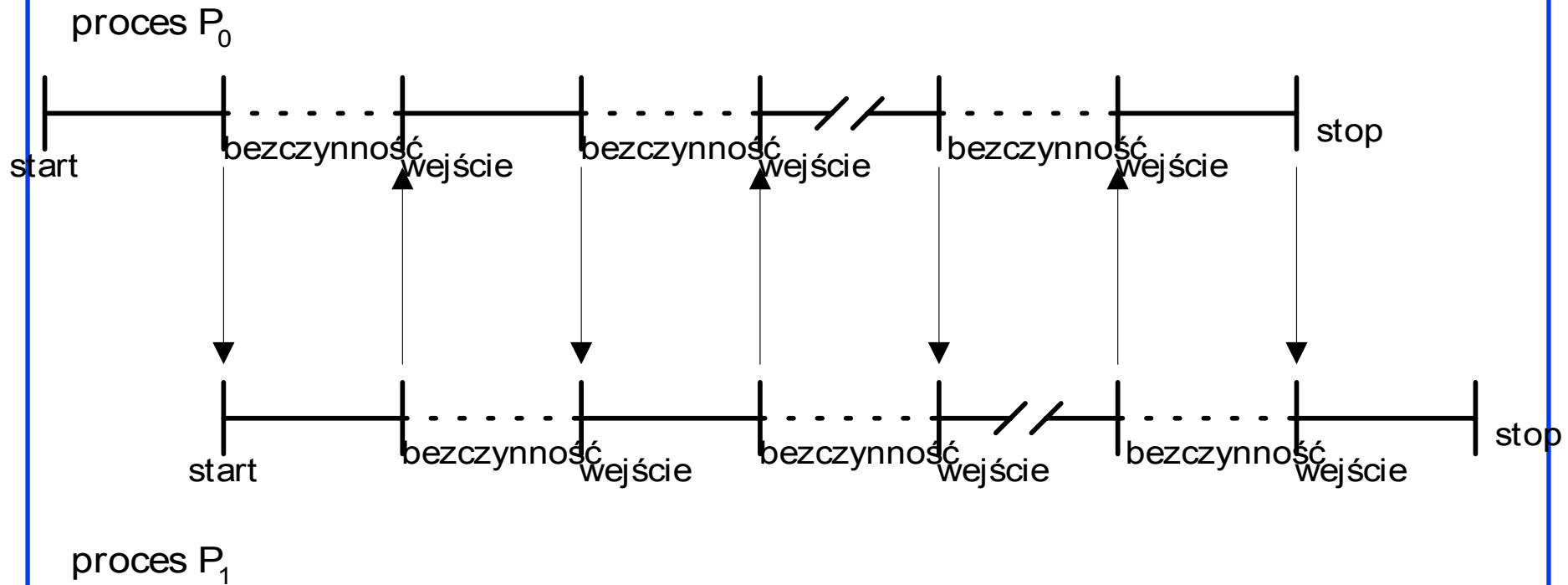

DPL	DESCRIPTOR PRIVILEGE LEVEL
OFFSET	OFFSET TO PROCEDURE ENTRY POINT
P	SEGMENT PRESENT BIT
RESERVED	DO NOT USE
SELECTOR	SEGMENT SELECTOR FOR DESTINATION CODE SEGMENT

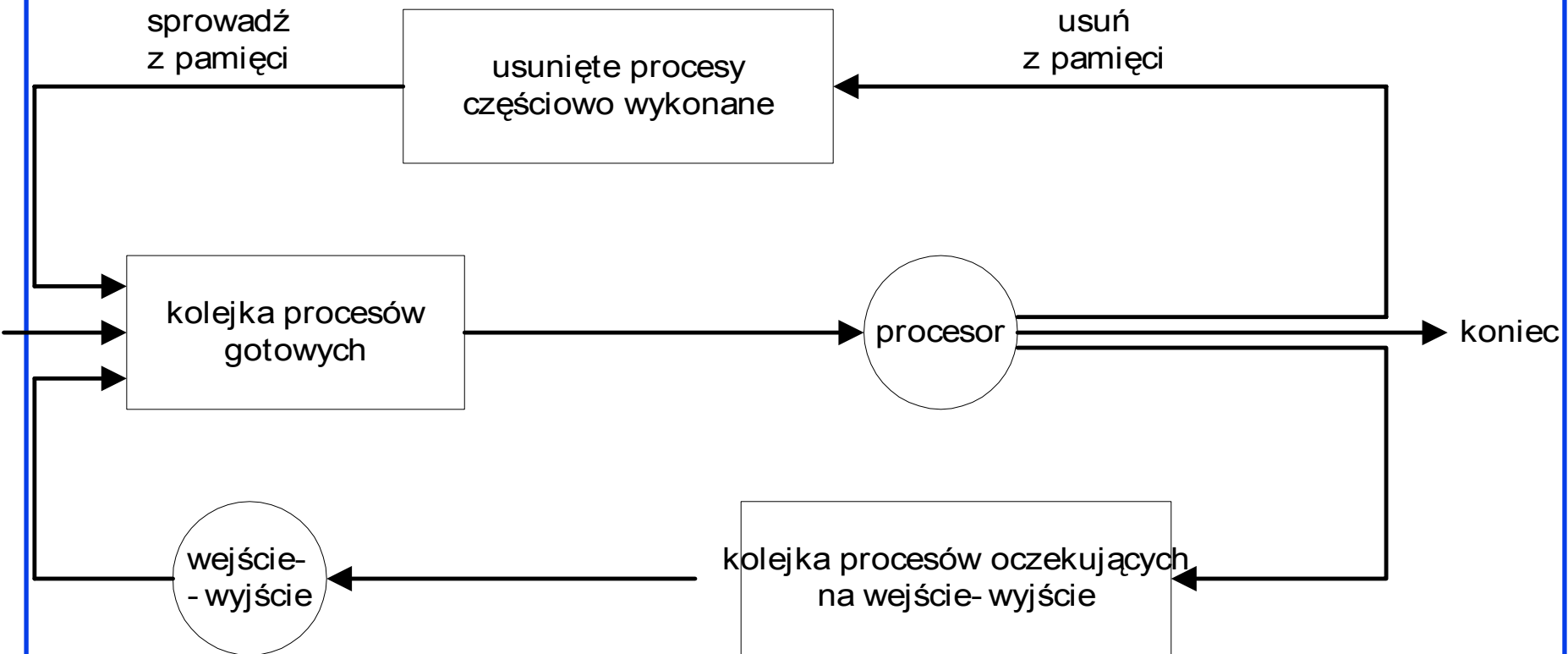
Przełączanie zadań

Przełączanie zadań

Przełączanie zadań

Instrukcja CALL

Przemieszczenie

Selektor

ignorowane

Wielkość segmentu docelowego

Deskryptor furtki wywołania

Selektor

Przem.

Liczba

Punkt wejścia
do procedury

A. baz.

Wielkość

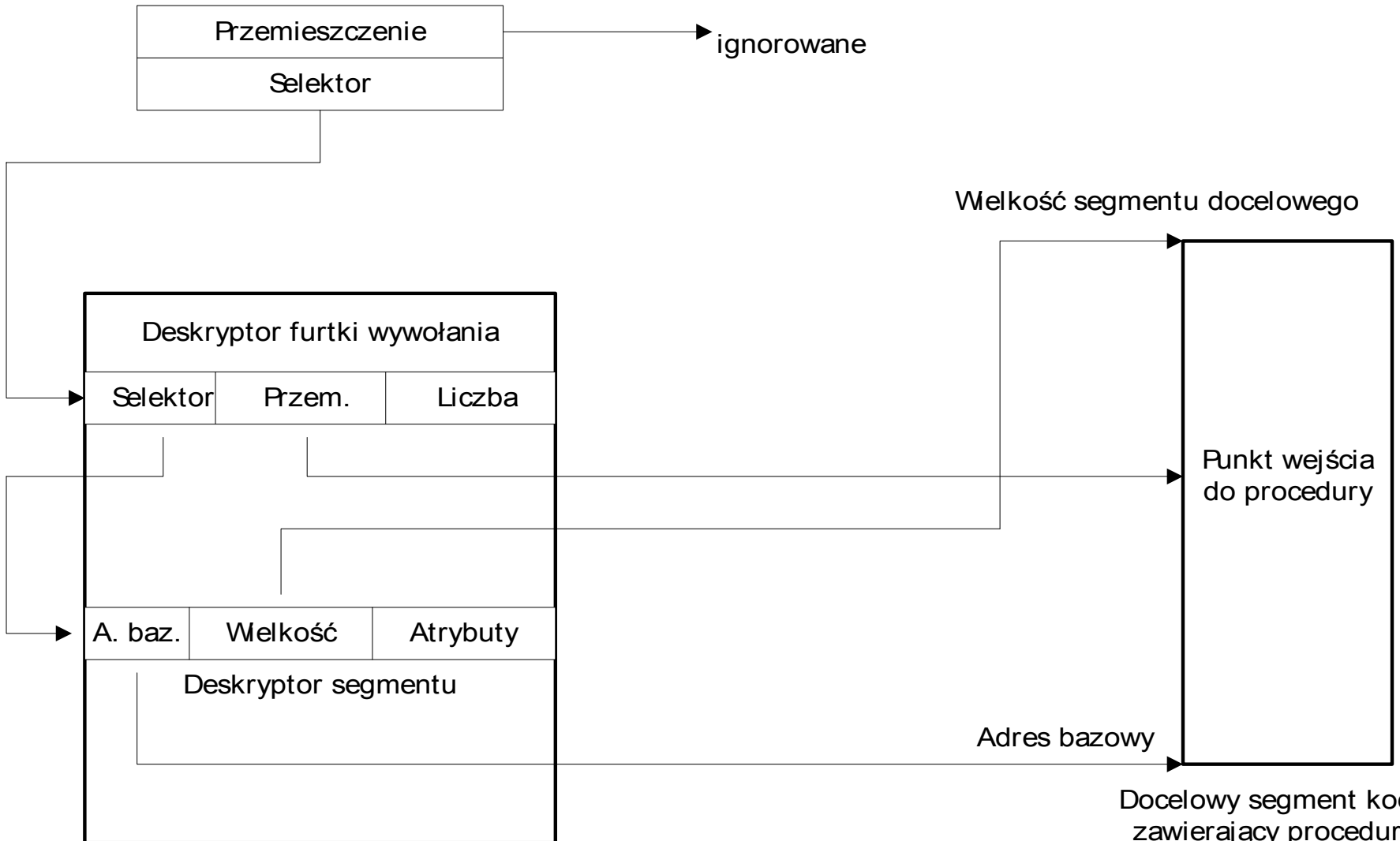
Atrybuty

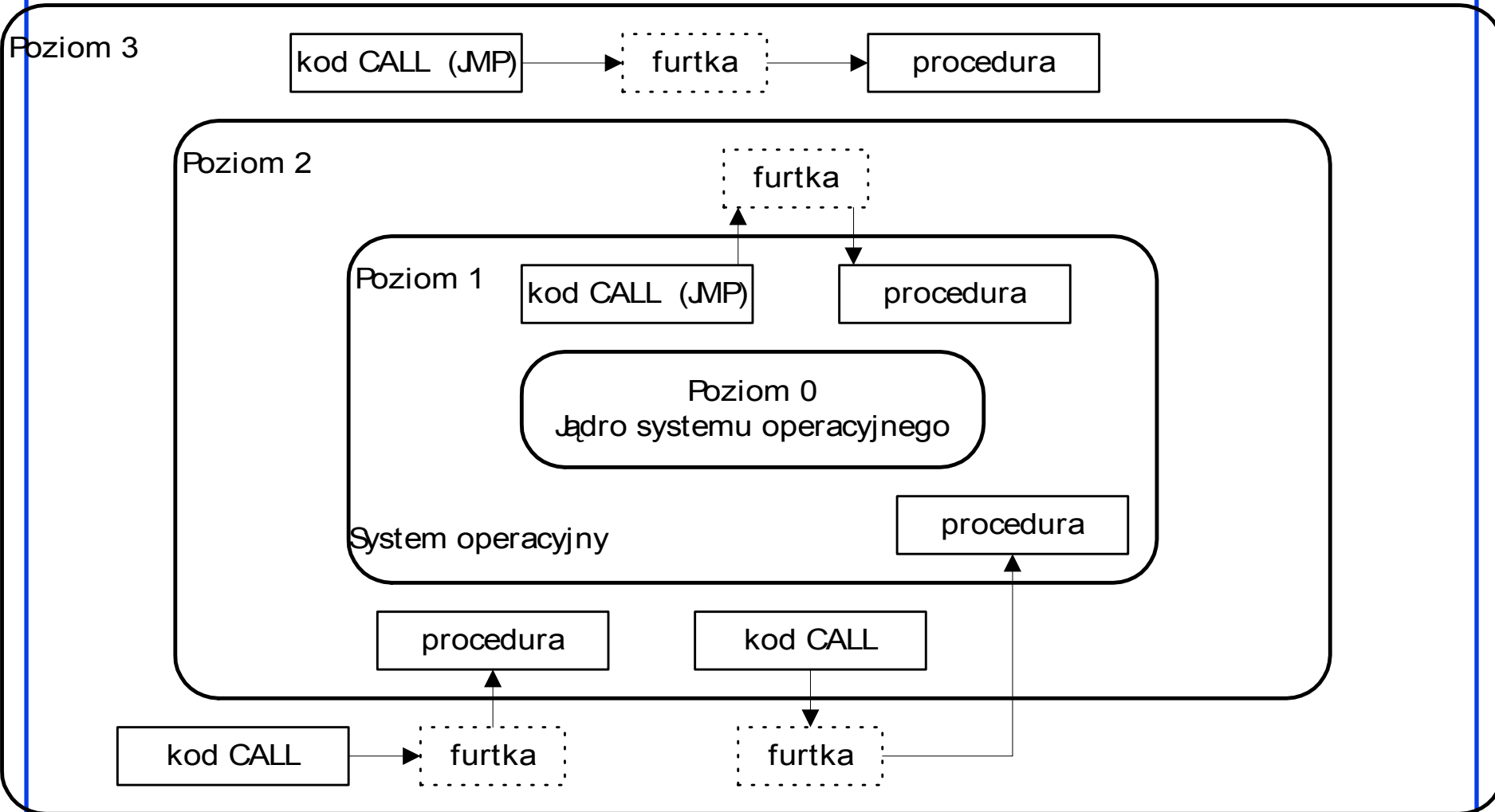
Deskryptor segmentu

Adres bazowy

Docelowy segment kodu
zawierający procedurę

Tablica deskryptorów (GDT lub LDT)

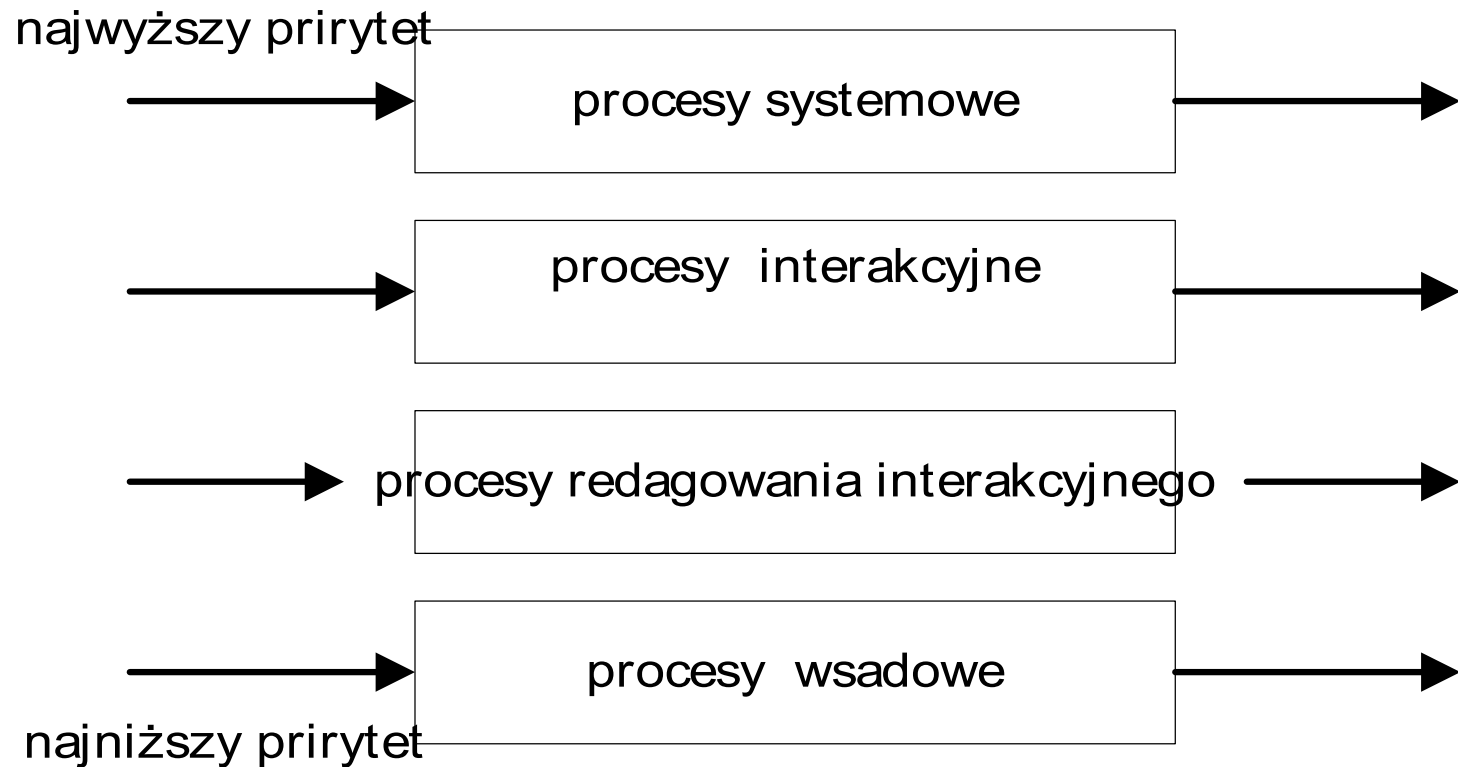

Poziomy ochrony

- Często w komputerach implementuje się kilka poziomów uprzywilejowania. Pozwala to na wydzielenie kilku warstw ochrony w systemie i w efekcie - na odseparowanie systemu operacyjnego od sprzętu.
- Wprowadzenie pomiędzy oprogramowaniem systemowym i sprzętem tzw. warstwy abstrakcji sprzętu (HAL - Hardware Abstraction Layer) zwiększa przenośność oprogramowania systemowego.

Poziomy ochrony

W tym przypadku dostosowanie systemu operacyjnego do nowego komputera wymaga jedynie rekompilacji systemu i napisania nowego oprogramowania operującego na sprzętowych zasobach komputera i zapewniającego odpowiedni interfejs pomiędzy wyższą warstwą systemu i sprzętem. Taką strukturę posiada np. system operacyjny Windows NT firmy Microsoft.

Instrukcje systemowe

Rozkazy adresowania tablic deskryptorów

LGDT	Załadowanie rejestru globalnej tablicy deskryptorów
LLDT	Załadowanie rejestru lokalnej tablicy deskryptorów
SGDT	Umieszczenie zawartości rejestru globalnej tablicy deskryptorów w pamięci
SLDT	Umieszczenie zawartości rejestru lokalnej tablicy deskryptorów w pamięci

Instrukcje systemowe

Rozkazy związane z wielozadaniowością

LTR	Załadowanie rejestru zadania
STR	Zapamiętanie zawartości rejestru zadania

Instrukcje systemowe

Rozkazy sterowania systemem przerwań

LIDT	Załadowanie rejestru tablicy deskryptorów przerwań
SIDT	Umieszczenie zawartości rejestru tablicy deskryptorów przerwań w pamięci

Instrukcje systemowe

Rozkazy sterujące pracą mikroprocesora

LMSW	Załadowanie rejestru sterującego MSW
MOV	Przesłanie danych z/do rejestru specjalnego
SMSW	Umieszczenie zawartości rejestru sterującego MSW w pamięci
HLT	Wstrzymanie pracy procesora

Instrukcje systemowe

Rozkazy weryfikacji adresowania:

ARPL	Zmiana pola RPL selektora
LAR	Umieszczenie atrybutów segmentu w rejestrze
LSL	Umieszczenie rozmiaru segmentu w rejestrze
VERR	Weryfikacja segmentu do odczytu
VERW	Weryfikacja segmentu do zapisu

1. Verification of pointer parameters (see Chapter 6):

Instruction	Description	Useful to Application?	Protected from Application?
ARPL	Adjust RPL	No	No
LAR	Load Access Rights	Yes	No
LSL	Load Segment Limit	Yes	No
VERR	Verify for Reading	Yes	No
VERW	Verify for Writing	Yes	No

2. Addressing descriptor tables (see Chapter 5):

Instruction	Description	Useful to Application?	Protected from Application?
LLDT	Load LDT Register	Yes	No
SLDT	Store LDT Register	Yes	No
LGDT	Load GDT Register	No	Yes
SGDT	Store GDT Register	No	No

3. Multitasking (see Chapter 7):

Instruction	Description	Useful to Application?	Protected from Application?
LTR	Load Task Register	No	Yes
STR	Store Task Register	Yes	No

4. Coprocessing and Multiprocessing (see Chapter 11):

Instruction	Description	Useful to Application?	Protected from Application?
CLTS	Clear TS bit in CR0	No	Yes
ESC	Escape Instructions	Yes	No
WAIT	Wait Until Coprocessor Not Busy	Yes	No
LOCK	Assert Bus-Lock	No	Can be

5. Input and Output (see Chapter 8):

Instruction	Description	Useful to Application?	Protected from Application?
IN	Input	Yes	Can be
OUT	Output	Yes	Can be
INS	Input String	Yes	Can be
OUTS	Output String	Yes	Can be

6. Interrupt control (see Chapter 9):

Instruction	Description	Useful to Application?	Protected from Application?
CLI	Clear IF flag	Can Be	Can be
STI	Store IF flag	Can be	Can be
LIDT	Load IDT Register	No	Yes
SIDT	Store IDT Register	No	No

7. Debugging (see Chapter 10):

Instruction	Description	Useful to Application?	Protected from Application?
MOV	LOAD and store debug registers	No	Yes

8. System Control:

Instruction	Description	Useful to Application?	Protected from Application?
SMSW	Store MSW	No	No
LMSW	Load MSW	No	Yes
MOV	Load and Store CR0	No	Yes
HLT	Halt Processor	No	Yes